

Ал-Ваъй

481
сон

ҚИРҚИНЧИ ЎЛ
САФАР 1448ھ
ИЮЛ 2026й

КЕНГ ҚАМРОВЛИ, ҒОЯВИЙ, МАЪРИФИЙ ЖУРНАЛ

АЛ-ВАЪЙ
МИНБАРИ

ШАРИАТ МАҚСАДЛАРИ АСЛ ТАМОЙИЛ ВА ЗАМОНАВИЙ ОҒИШЛАР

ТРАМП МАЪМУРИЯТИ АМЕРИКАНИ
ҚАЕРГА ЕТАҚЛАЯПТИ? (2)

КИМ "ИСРОИЛ"ДАН «ИНСОНЛАР АРҚОННИ»
УЗИШ ШАРАФИГА МУЯССАР БУЛАДИ?

МАШИНАСОЗЛИК САНОАТИНИ ТИҚЛАШ -
МУСТАМЛАКАЧИ НУФУЗИНИ КЕСАДИ

АРАБ ТИЛИНИНГ ТАЪСИРИ, КЕНГАЙИШИ
ЎЙИЛИШИ ВА ЭЪТИБОРСИЗОЛИК ХАВОИ

ИСПОМИЙ АҚИДА:
ИНСОНИЙ ФИТРАТНИНГ МЕВОНЛАРИ

ИПОМИЙ МЕТОД ВА УНИНГ
ҚАМЧИЛИКЛАРИ (1)

КЕНГ ҚАМРОВЛИ, ҒОЯВИЙ, МАЪРИФИЙ НАШР

ХАР ҚАМАРИЙ ОЙДА ЧОП ЭТИЛАДИ. ЛИВИА АХБОРОТ ВАЗИРАЛИГИ ТОМОНИДАН БЕРИЛГАН 15.11.1989Й БЕРИЛГАН
17166 ЛИЦЕНЗИЯСИ БИЛАН РҶЙХАТГА ОЛИНГАН

www.al-waie.org

subject@al-waie.org

Ҳабу соҳа

ШАРНАТ МАҚСАДЛАРИ: АСЛ ТАМОЙИЛА ВА ЗАМОНАВИЙ ОҒИШЛАР	3
ТРАМП МАЪМУРИЯТИ АҚШНИ ҚАЕРГА ЕТАКЛАМОҚДА? (2)	15
КИМ ЯХУД ВУЖУДИДАН «ИНСОНЛАР АРҚОНИНИ» ҚИРҚИШ ШАРАФИГА МУЯССАР БЎЛАДИ?	21
МАШИНАСОЗЛИК САНОАТИНИ ТИКЛАШ – МУСТАМЛАКАЧИ ДАВЛАТЛАРГА ҚАРАМЛИКНИ КЕСЎВЧИ ШАРЪИЙ ВОРЖИБДИР	27
АРАБ ТИЛИНИНГ ТАЪСИРИ, КЕНГАЙИШ ВА ТАРҚАЛИШ ҚУДРАТИ ШУНИНГДЕК ЭЪТИБОРСИЗЛИК ФАЛОКАТИ	33
ИСЛОМИЙ АҚИДА: ИНСОНИЙ ФИТРАТНИНГ БЕЗАВОЛ МЕЗОНЛАРИ	39
ОЛАМДАГИ МУСЎЛМОНЛАР ХАБАРЛАРИ	44
ИЛМИЙ МЕТОД ВА УНИНГ НУҚСОНЛАРИ (1)	48
ШАЙБОНИЙ ВА АШ-ШАРАЪНИНГ «ЖАННАТ ВАСИҚАСИ»: КОФИРНИНГ ИЛТИФОТИДАН СЎЮНГАН ЖАНОБЛАР!	54
УМАВИЙЛАР ЖОМЕЪСИ – ИСЛОМ ИЗЗАТИНИНГ РАМЗИМИ ЁКИ КОФИРЛАРНИНГ САЙР ҚИЛАДИГАН МАЙДОНМИ?	

ШАРИАТ МАҚСАДЛАРИ: АСЛ ТАМОЙИЛ ВА ЗАМОНАВИЙ ОҒИШЛАР**Аҳмад Қасос**

Алҳамдулиллаҳ, вассолату вассаламу аъла Расулиллаҳ, ва аъла алиҳи ва сахбиҳи ва ман валаҳ, аммо баъд:

Бугунги кунда кўпчилик инсонлар Аллоҳ Таолонинг Китоби ва Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Суннатларида аниқ кўрсатилган, қолаверса, Ижмоъ ва Қиёс орқали келган Шариатнинг батафсил далилларида бўйин товлашга, янгича «қонунсозлик» қилишга, ҳаттоки Ғарбнинг ботил қонунчилигини кўчириб олишга уринмоқдалар. Сўнгра бундай қонунларни Ислом либосига ўраб, «Шариат мақсадлари» шиори остида, зулм ва бўҳтон йўли билан тақдим этишга журъат қилмоқдалар. Уларнинг иддаосича, бу каби ҳукмлар Шариат мақсадларига мувофиқ эмиш ва Шариат ҳукмлари қаторига кирармиш. Аммо бу, ҳеч шубҳасиз, ҳақиқатга тескари, қуруқ сафсатадир.

Зийрак кузатувчи ва таҳлилчи инсон шуни аниқ кўрадики, бу замонда чалғитувчи фатволар билан Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таолонинг Шариатини таҳриф қилиш ва ботил қонунларни қабул қилиш билан от чиқарганларнинг аксарияти айнан «Шариат мақсадлари» байроғини баланд кўтарган кимсалардир. Улар бу тушунчани ўзларининг тойилишлари учун бир ниқоб қилиб олишган ва Шариат мақсадларига очикдан-очик туҳмат тошини отганлар. Шу боис, «Шариат мақсадлари» масаласининг моҳияти, келиб чиқиши ва вазифасига ойдинлик киритиш бугунги кунда ғоят муҳим аҳамият касб этади.

Умнат уламоларининг Шариат бандалар манфаати учун жорий этилгани тўғрисидаги якдил фикри

Уламолар Ислом Шариати инсониятнинг манфаатларини рўёбга чиқариш учун келганлигига якдил иттифоқ қилганлар. Ислом аҳли ўртасида Шариат тўғри анланса, маҳкам тутилса ва тўғри татбиқ этилса, ушбу дунёда бандаларнинг манфаатларига, Охиратда эса Аллоҳнинг Шариатига эргашганлар учун нажотга олиб келиши борасида ҳеч қандай ихтилоф йўқ. Аллоҳ Таоло Анбиё сураси, 107-оятида айтади:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ۝۱۰۷﴾

«Биз сени фақатгина оламларга раҳмат қилиб юбордик». Бу раҳматнинг маънолари фақатгина Шариат бу дунёда бандаларнинг манфаати учун жорий бўлгандагина мукамал бўлади. Шунингдек, Аллоҳ Таолонинг Исро сураси, 82-оятидаги ушбу:

﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ۝۸۲﴾

«Биз Қуръондан мўминлар учун шифо ва раҳмат бўлган нарсаларни нозил қиламиз. Золимларга эса фақат зиённи зиёда қилади», деган сўзи ва Расулуллоҳ ﷺ дан келган кўплаб оят ва ҳадислар Аллоҳ Таолонинг Шариатига амал қилиш ва уни жорий этиш икки дунё саодати эканини тасдиқлайди. Аксинча, ким Аллоҳнинг Шариатидан юз ўгириб, ўзга йўлни тутса, унинг оқибати бахтсизлик ва машаққатдир. Аллоҳ Таоло Тоҳа сурасининг, 124-оятида шундай марҳамат қилади:

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَعْمَى﴾ ۱۲۴

«Ким Менинг зикримдан юз ўгирса, албатта, унга тор ҳаёт бўлур ва Қиёмат кунни уни кўр ҳолида тирилтирурмиз»

Салаф уламоларининг ҳукмларни олишдаги ёндашуви

Саҳобалар, тобеинлар ва табаа тобеинлардан иборат Исломнинг илк даври вакиллари — Умматнинг сараси — Аллоҳ Таолонинг Шариатига риоя қилиш нажот йўли эканига амин эдилар. Шунга қарамай, Исломнинг илк асрларидаги салафларга назар ташласак, уламолар, хусусан, ижтиҳод аҳли бўлган фақиҳлар Шариат бандаларнинг манфаатлари учун келганлигига имонлари комил бўлса-да, бу манфаатларни таҳлил қилишга, санаб чиқишга ёки алоҳида таснифлашга уринмаганлар.

Уларнинг асосий эътибори Шариат манбаларини аниқлашга қаратилган эди. Улар Китоб ва Суннатни Шариатнинг асосий ва муқаддас манбалари сифатида қабул қилганлар. Уламоларнинг жумҳури Саҳобаларнинг Ижмоъини Шариат ҳукмларига далил сифатида қабул қилишга иттифоқ қилганлар. Бу Саҳобаларнинг ўзлари Шариат жорий қилувчи бўлганликларидан эмас, балки уларнинг Ижмоъи биздан яширин бўлган Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Суннатларидан бир шаръий далилни очиб бергани учундир. Шунингдек, жумҳур Қиёсни далил сифатида қабул қилган. Бу Қиёс Китоб ва Суннатга тенг келадиган мустақил далил эмас, балки у ҳам Аллоҳ Таолонинг Китоби ва Набийси соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Суннатида мавжуд бўлган ваҳийни ифодалайди. Зеро, Қиёс ақлий машқ эмас, балки Китоб, Суннат ва Саҳобалар Ижмоъида келган шаръий далилларнинг иллати (боиси) атрофида айланадиган шаръий мезондир.

Биобарин, Саҳобаларнинг Ижмоъи ва Қиёс билан далилланиш, охир-оқибат Китоб ва Суннат билан далилланиш ҳисобланади. Шундай қилиб, Китоб ва Суннат Шариатнинг асосий ва ягона манбалари бўлиб қолади. Ҳатто Шариат далиллари Китоб, Суннат, Саҳобалар Ижмоъи ва Қиёсдан иборат деб айтсак ҳам ва ҳатто уламолар ихтилоф қилган бошқа Шариат далилларини қўшсак ҳам, бу қўшимча далилларни айтган уламолар уларнинг барчасини Аллоҳнинг Китоби ва Набийси соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Суннатида қайтарадилар. Бу хоҳ Истислоҳни, хоҳ Истиҳсонни, хоҳ бизнинг Шариатимизда насх қилинмаган олдинги Шариатларни, хоҳ Мадина аҳлининг Ижмоъини, хоҳ Истисҳобни айтган бўлсинлар, барчаси шундайдир.

Агар уламоларнинг турли тоифалари айтган бу далилларни диққат билан кўриб чиқсак, уларнинг барчаси қандайдир шаклда Китоб ва Суннат билан далилланишга бориб тақалади. Уларнинг эътибори Шариат далилларини топишга ва Аллоҳ Таолонинг Китобидан, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Суннатларидан ва улар кўрсатган нарсалардан Шариат ҳукмларини олиш учун қўлланиладиган қоидаларни таҳлил қилишга қаратилган эди. Шундай қилиб, улар учун муҳими бу ҳукмларни амал қилиш учун олиш ва улар орқали Исломиё ҳаётни ҳамда Халифалик низомини барпо этиш эди.

Агар уламоларнинг бу ёндашувларини диққат билан кўриб чиқсак, уларнинг барчаси қандайдир шаклда Китоб ва Суннат билан далилланишга бориб тақалади. Уларнинг бутун ҳиммати Шариат далилларини топишга ва Аллоҳ Таолонинг ваҳийидан ҳукмларни олиш қоидаларини таҳлил қилишга қаратилган эди. Шундай қилиб, улар учун энг муҳими — бу ҳукмларни ҳаётга татбиқ этиш ва улар орқали Исломиё барпо этиш эди.

Мақсадларнинг тасодифий рўёбга чиқиши, олдиндан режалаштирилган эмас

Иломда II ва III ҳижрий асрларда шаклланган, бугунги кунга қадар асосий ўзанини сақлаб келаётган буюк мазҳабларни таҳлил қилар эканмиз, уларнинг дастлабки даврларида ва кейинги уч аср давомида «Шариат мақсадлари» деган атамага алоҳида эътибор қаратмаганликларини, уни таҳлил қилмаганликларини ва унга юзланмаганликларини кўрамиз. Бироқ, улар амалда Китоб ва Суннатдан Шариат ҳукмларини моҳирона чиқариб, мусулмонлар унга ҳаётлари ва муносабатларида амал қилганларида, уларнинг буюк саъй-ҳаракатлари Исломиё ҳаётнинг шаклланишига олиб келди. Натижада, Исломиё жамиятда Шариат мақсадлари улар билсалар ҳам, билмасалар ҳам, қасд қилсалар ҳам, қасд қилмасалар ҳам, кузатсалар ҳам, кузатмасалар ҳам рўёбга чиқди. Улар Аллоҳ Таолонинг Шариати ҳукмларини татбиқ этишлари, ишларини унга мувофиқ йўлга қўйишлари ва ҳаётларини у билан шакллантиришлари биланоқ, Илом Шариатининг мақсадларини ўзларида рўёбга чиқарган бўлдилар; зеро, бу мақсадлар Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таолонинг Шариатига амал қилишдан келиб чиқади.

Биз келтирган бу сўзлар Шариат мақсадлари Шариат ҳукмларининг манбаи эмаслигига, унинг асоси ҳам, далили ҳам эмаслигига яққол далилдир. Балки Шариат ҳукмларига далиллар Аллоҳ Таолонинг Китоби ва Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Суннатида олинган **батафсил** далиллардир. Ушбу ҳукмларнинг соф манбаи Китоб ва Суннатдир, шу боис Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таоло Илом Шариатини Шариат деб номлаган:

﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ١٨﴾

«Сўнгра Биз сени дин ишида бир Шариатга солдик. Бас, унга эргаиш. Билмайдиганларнинг ҳавойи нафсларига эргашма». (Жосия:18)

«Шариат» сўзи луғатда очиқ ва кенг йўлни билдиради. У одамлар сув ичишга келадиган сув манбаига нисбатан ҳам ишлатилади. Дин ва Шариатда «Ширъа» лафзи ҳам шундан келиб чиққан. Арабларда сув «Шариат» бўлиши учун узлуксиз оқиб туриши шарт қилинган. Шариат тўғри йўл маъносида ҳам қўлланилади. Демак, Шариат аслида ичиш ва ишлатиш учун сув манбаи бўлиб, «шаръ» эса унга етиб боровчи йўлдир. Ибн ал-Аъробий ва Азҳарий: «Шараъа» сўзи ошкор қилди, аниқлади ва баён қилди деган маъноларни билдиради, деганлар. Табарий, Қуртубий ва Ибн Касир эса: «Шариат луғатда улуғ йўлдир, кимки бир ишни жорий қилса, уни очиклаб, баён қилса, демак у Шариат қилган бўлади», деганлар.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, Ислом фикҳининг энг юксак ва мукаммал даври, яъни Ислом қонунчилигининг маҳобатли биноси асосан ҳижрий иккинчи ва учинчи асрларда куриб бўлинган эди. Гарчи замон ўтиши билан янги муаммолар ва ходисалар тўхтовсиз пайдо бўлиб, фикҳнинг ривожланиши давом этган бўлса-да, бу бинонинг пойдевори ўша даврда қўйилган. Мужтаҳид фақиҳлар ҳар бир янги чиққан масалага Шариатдан ечим изладилар: ё янги ҳукм чиқардилар, ёки аввалдан мавжуд ҳукмларни ўхшаш воқеаларга татбиқ этдилар.

Шубҳасиз, Ислом фикҳи ҳаётда янги масалалар туғилиши билан кенгайиб борадиган табиатга эга. Аммо шу ерда бир муҳим фарқни тушуниб олиш лозим: фикҳнинг янги масалаларни қамраб олиши (кенглиги) бошқа нарса, унинг «ривожланиши», «эгиловчан бўлиши» ёки «ўзгариб туриши» деган даъволар умуман бошқа нарсадир. Ислом фикҳи табиатан жуда кенг, аммо у бугунги кундаги баъзи «билимдонлар» иддао қилаётгандек, одамлар чиқарган қонунлар каби замонга қараб ўзгариб ёки шаклланиб кетавермайди (яъни, Аллоҳнинг ҳукми ўзгармасдир, фақат воқеалар янгиланади).

Шу сабабли, Ислом фикҳининг энг буюк ва намунали пойдевори мазҳаб асосчилари — Имом Шофеъий, Имом Молик, Имом Абу Ҳанифа ва уларнинг маслакдошлари (масалан, мазҳаблари бизгача тўлиқ етиб келмаган Имом Авзоъий ва Имом Саврий каби уламолар) томонидан қурилган. Кейинги асрларда фикҳ ва унинг қоидаларини кенгайтирган олимлар ҳам айнан мана шу зотларнинг йўлидан юрдилар. Ислом фикҳи ва унинг усуллари (қоидалари) гуллаган ўша буюк даврларда «Шариат мақсадлари» деган алоҳида бўлим умуман бўлмаган. Бу гапларимдан ҳеч ким мени кейинчалик баъзи фақиҳлар томонидан ижтиҳод эшигининг ёпиб қўйилишидек хато ишга рози деб ўйламасин.

Мақсадлар бўлимининг пайдо бўлиши ва босқичлари

«Шариат мақсадлари» атамаси фикҳ усули китобларига кириб келгунча орадан бир неча аср ўтди. Бу тушунча илк бор ҳижрий бешинчи асрда Имомул Ҳарамайн Абул Маъолий Жувайний раҳимахуллоҳ томонидан илгари сурилди. У киши ўзларининг «Ал-Бурҳон» номли китоблари билан бу мавзуга йўл очиб бердилар. Сўнгра унинг шогирди Абу Ҳомид Ғаззолий раҳимахуллоҳ бу мавзуни янада батафсилроқ

тушунтириб, тартибга солди. Улардан кейин келган ва Усул илмида «мутакаллимлар йўли»ни тутган олимлар ҳам шу издан кетдилар.

Бироқ фикҳ илмига бу янги бўлимнинг қўшилиши Имом Шофеъий раҳимаҳуллоҳ асос солган Усул илмининг асл қоидаларини ўзгартириб юбормади. Жувайний ва Ғаззолий каби олимлар «Шариат мақсадлари» мавзусини олиб кирганлари билан, фикҳнинг асосий ҳукм чиқариш тизимига бирор жиддий янгилик ёки ўзгартириш киритмаганлар.

Мақсадларнинг изоҳи, таснифи ва бешта зарурат

Хўш, «Шариат мақсадлари» деганда нималар назарда тутилади? Олимларнинг тушунтиришича, Шариат бандаларнинг бу дунёдаги ва Охиратдаги манфаатларини таъминлаш учун келган. Бу дунёдаги манфаатларни эса аҳамиятига қараб уч даражага бўладилар:

1. **Заруриёт** (энг муҳим, ҳаётий заруратлар);
2. **Ҳожиёт** (эҳтиёжлар, ҳаётни енгиллаштирувчи нарсалар);
3. **Таҳсинот** (ҳаётга кўрк берувчи, одоб-ахлоққа оид қўшимча фазилатлар).

Шундан сўнг улар «Заруриёт»ни аниқлаб олдилар. Шариат ҳукмларини умумий ўрганиш натижасида шундай хулосага келдиларки, барча ҳукмлар бирлашиб, якунда бешта асосий нарсани ҳимоя қилишга хизмат қилади. Улар «Бешта зарурат» деб аталади:

1. **Динни сақлаш;**
2. **Жонни сақлаш;**
3. **Наслни сақлаш;**
4. **Мулкни сақлаш;**
5. **Ақлни сақлаш.**

Уларнинг фикрича, Шариатнинг барча ҳукмлари — хоҳ у зарурат бўлсин, хоҳ эҳтиёж — мана шу беш нарсани асрашга қаратилган.

Шуни билиш керакки, олимлар бу беш мақсадни муайян бир оят ёки ҳадисга таяниб эмас, балки Шариатдаги барча ҳукмларни умумий кузатиш (истикро) орқали топганлар. Яъни Аллоҳ Таоло ва Унинг Расули ﷺ «Биз беш мақсад учун ҳукм чиқардик» деб бевосита айтмаган, балки ҳукмларнинг мантикий натижаси шу беш нарсага бориб тақалган.

Бу мақсадларнинг нақадар муҳимлигини шундан ҳам билса бўладики, Шариат уларни бузганлар учун оғир жазолар белгилаган:

- Ақлни асраш учун — маст қилувчи ичимлик ичганга жазо берилади.
- Динни асраш учун — диндан қайтганга (муртадга) жазо берилади.

- Наслни асраш учун — зино қилганга жазо белгиланган.
- Мулкни асраш учун — ўғрининг қўли кесилади.
- Жонни асраш учун — қасос олинади.

Мана шу жазоларнинг борлиги ҳам юқоридаги беш нарса Шариатнинг энг асосий, зарурий мақсадлари эканига далилдир.

Заруратлар нечта: беш, олти ёки саккиз?

Шариатнинг энг муҳим мақсадлари бўлган «заруратлар»нинг сони бешта деб белгиланиши ҳамма олимлар томонидан бир овоздан қабул қилинган қатъий қоида эмас. Масалан, Имом Ибн Субкий каби баъзи олимлар бунга олтинчи зарурат сифатида «иззат ва обрў»ни (инсоний кадр-қимматни) қўшганлар.

Имом Шавканий ушбу қўшимчани (обрў-иззатни сақлашни) ҳимоя қилиб шундай деган: «Зарурий мақсад — бу барча Шариатлар сақлашга иттифоқ қилган асосий мақсадларни ўз ичига олади. Улар бешта: жонни, молни, наслни, динни ва ақлни сақлашдир. Баъзи кейинги уламолар олтинчисини, яъни иззат ва обрўни (аъроз) сақлашни ҳам қўшганлар. Чунки ақлли инсонлар ўз обрўлари учун жон ва молларини фидо қилишга тайёр бўладилар. Обрўга тил теккизган (туҳмат қилган) кимсага Шариатда махсус жазо (ҳад) белгилангани ҳам унинг нақадар муҳимлигини кўрсатади. Инсон ўз жонига ёки молига қилинган тажовузни кечиритиши мумкин, аммо обрўсига қилинган ҳужумни деярли кечирмайди, зеро, шоир айтганидек:

«يَهْوَنَ عَلَيْنَا أَنْ تُصَابَ جُسُومُنَا ... وَتَسْلَمَ أَعْرَاضُ لَنَا وَغُفْلُ»

Бизга енгил — жисмимиз чопмоғи кундада беомон,

Токи ақлу, иззату номусимиз қолсин омон!»

Шунингдек, баъзилар Ислом жамиятини ҳимоя қилишнинг олий мақсадлари қаторига қуйидагиларни ҳам қўшиш мумкин, деб ҳисоблайдилар:

1. Хавфсизликни (амниятни) сақлаш. Бунинг учун Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таоло йўлтўсарлик ва қароқчилик қилувчиларга нисбатан «ҳироба» жазосини жорий қилган. Бу ҳақда Қуръони Каримда Моида сураси, 33-оятида шундай дейилган:

﴿إِنَّمَا جَزَاؤُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِّنْ خَلْفٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ﴾

«Аллоҳ ва Унинг Расулига қарши уруш очган ва ер юзида фасод тарқатишга ҳаракат қилганларнинг жазоси фақат қатл ёки осиб ўлдириш ёхуд қўл ва оёқлари қарама-қарши томондан кесилиш ёки ер юзидан сургун қилинишидир».

2. Давлатни сақлаш. Бу Исломда алоҳида ва муҳим масаладир. Давлатнинг мавжудлиги ва унинг бирлигини сақлаш йўлида, ҳатто кескин чоралар кўришгача борадиган ҳукмлар жорий қилинган. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам

айтганлар: «Агар икки халифага байъат берилса (яъни мусулмонларни иккига бўлса), уларнинг кейингисини ўлдиришлар». Яна айтганлар: «Сизларнинг ишингиз бир кишига (бир раҳбарга) бирлашган ҳолда экан, кимки сизларнинг бирлигингизни бузишни ёки жамоатингизни тарқатишни истаса, ким бўлишидан қатъий назар, уни ўлдиришлар». Яна бир ҳадисда: «Кимки имомга (раҳбарга) байъат берса ва унга қалбдан вафо қилса, кучи етганича итоат қилсин. Агар бошқа биров келиб, у билан (ҳокимият талашиб) тортишса, ўша бошқасининг бўйнига қилич билан уринглар», деб марҳамат қилганлар.

Имом Тақиюддин Набҳоний раҳимаҳуллоҳ ўзларининг «Исломий шахсия» китобининг усул илмига бағишланган қисмида шундай дейди: «Уламолар айтган бешта мақсад (дин, жон, ақл, насл, мол) — гарчи уларни ҳар бир миллат ва Шариат ҳимоя қилган бўлса-да — жамият учун зарур бўлган ҳамма нарса дегани эмас. Чунки Давлатни сақлаш, хавфсизликни сақлаш ва инсоний қадр-қимматни сақлаш ҳам жамиятнинг асосий заруратларидандир. Демак, заруратлар аслида бешта эмас, балки саккизтадир».

Ҳар қандай ҳолатда ҳам, бу мақсадлар сони нечта бўлишидан қатъи назар, асосий иттифоқ шундаки: Шариат бандаларнинг манфаатларини рўёбга чиқариш учун келган.

Имом Шотибий ва кейинги даврлар

Имом Жувайний ва Ғаззолийдан тахминан уч аср ўтиб, Имом Абу Исҳоқ аш-Шотибий (ваф. 790 ҳ.й.) бу мавзуни янада кенгайтди ва «Ал-Мувофақот» китобида Шариат мақсадларига жуда катта ўрин берди. Бироқ Имом Шотибий ва ундан кейинги чин уламоларнинг бу мавзуни кенгайтириши, асло бугунги «мақсадчилар» қилаётган ишга ўхшамайди. Улар «Шариат мақсадлари»ни Қуръон ва Суннатдаги аниқ далилларнинг ўрнига қўйишга ёки уларни четга суриб қўйишга ҳеч қачон уринмаганлар.

Замонавий мақсадпарастликдаги оғишлар

Бугунги кунда Шариатни асл мазмунидан чиқариб, уни ўзгартиришни истаган бир гуруҳ кимсалар «Шариат мақсадлари бандаларнинг манфаати учун экан» деган гапни ниқоб қилиб олдилар. Улар юзлаб йиллар давомида амал қилиб келинган анъанавий Усул илмидан (яъни оят ва ҳадислардан ҳукм чиқариш қоидаларидан) воз кечиб, ўзларича янгича фикр тўқишни бошладилар. Улар оят ва ҳадисларнинг маъноларини, умум ва хослигини, насх ва мансуклигини ўрганиш ўрнига, «мақсад шуни талаб қилади» деб, ўз ҳавойи нафсларига мос ҳукмларни чиқармоқдалар.

Бу эса жуда хатарлидир. Айнан мана шу сохта «мақсадчилик» баҳонасида Ғарбнинг ботил қонунлари оқланди, Ислом оламининг парчаланиб кетгани қонуний деб кўрсатилди, мусулмонларга мутлақо бегона бўлган «эркинликлар» жорий қилинди ва ҳатто Исломга зид халқаро ташкилотларнинг қоидаларига эргашиш «Шариат мақсадига мувофиқ» деб талқин қилинди.

Иллат, мақсад ва ҳикмат ўртасидаги фарқ

Шуни унутмаслик керакки, Шариат мақсадлари олий ғоялардир, лекин улар ҳукм чиқаришда «иллат» (ҳукмнинг келиб чиқишига сабаб бўлувчи аниқ белги) ўрнини боса олмайди. Бу иккиси орасида фарқ жуда катта. Ким бу мавзунинг нозик жиҳатларини билмоқчи бўлса, Имом Омидийнинг «Ал-Иҳком» каби мумтоз асарларини ўқиши керак. У ерда сабаб, иллат ва Шариатнинг мақсади бўлган «ҳикмат» атамалари ўртасидаги фарқлар жуда аниқ ва пухта баён қилинган.

Куллий мақсадлардан жузъий мақсадларгача

Гарчи усулчи ва мақсадшунос олимлар Шариатнинг куллий заруратларини (бешта, олтита ёки саккизта асосий мақсадни) қонунчиликнинг умумий ғоялари деб белгилаган бўлсалар-да, бу олий мақсадлар фақатгина ҳар бир ҳукмнинг жузъий мақсадларини амалга ошириш орқали рўёбга чиқади. Уламолар бу жузъий мақсадларни «**Ҳикмат**» деб ифодалайдилар. Қуръон оятлари ва Набавий ҳадислар кўплаб жузъий ҳукмлардан кўзланган ҳикматларни баён қилишда бир-бирини қувватлайди. Масалан:

- **Хамр ва қиморнинг ҳаром қилиниши:** Аллоҳ таоло Моида сурасининг 91-оятда шундай марҳамат қилади:

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾

«Албатта, шайтон хамр ва қимор билан орангизга адоват ва нафрат солишни хоҳлайди». Оят бу тақикдан мақсад ўзаро тотувликни асраш ва адоват илдизини қирқиш эканини баён қилган.

- **Намознинг машруълиги:** Аллоҳ таоло Анкабут сураси, 45-оятда айтади:

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾

«Албатта, намоз фаҳш ва мункар ишлардан қайтаради». Бу намознинг ғояларидан бири инсонни маънавий бузуқликдан ва мункардан тийиш эканини кўрсатади.

- **Рўзанинг фарзлиги:** Аллоҳ таоло Бақара сураси, 183-оятини шундай баён қилади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝۱۸۳﴾

«Эй иймон келтирганлар! Сизлардан олдингиларга фарз қилинганидек, сизларга ҳам рўза фарз қилинди, шояд тақво қилсангиз». Бу ерда ибодатдан кўзланган мақсад «тақво» деб белгиланмоқда.

Агар шаръий ҳукмларни синчиклаб кузатсак, Ҳаким бўлган Шариат қўювчи (Шореъ-Аллоҳ таоло) турли ўринларда ҳукмларнинг ғояларига ишора қилганини кўрамыз. Ана шу ҳикматлар ҳукмларнинг асл мақсадларидир.

Иллат ва Мақсад (Ҳикмат) ўртасидаги фарқ

Ҳукмларнинг жузъий мақсадларини ўша катта куллий заруратларга боғлаш муқаррар ишдир. Бироқ усулул фикҳ билан шуғулланувчи кўпчилик изланувчиларнинг хатоси — «**Мақсад**» (шаръий ҳикмат) билан «Иллат»ни аралаштириб юборишидир. Ваҳоланки, улар ўртасида туб фарқлар бор:

Усул истилоҳида **Иллат** — бу ҳукм унга боғланган, мавжудлиги ёки йўқлиги билан ҳукм ҳам ўзгарадиган, очик-ойдин ва аниқ ўлчовга эга сифатдир. Иллат — қиёс қуриладиган асосдир. Шундан келиб чиқиб, қуйидагиларни таъкидлаш лозим:

1. Иллат ҳукм учун шунчаки ақлий асос эмас: Шаръий ҳукмларнинг баъзилари иллатланган (боиси аниқ), баъзилари эса иллатланмаган (тааббудий). Китоб ва Суннатдан аниқ нақлий далил бўлмас экан, ҳар бир ҳукмга ақлан иллат тўқиш жоиз эмас. Шариат иллатини баён қилган ўринлардагина уламолар қиёс қоидаларини ишлатадилар. Иллат баён қилинмаган ибодат ёки муомалот ҳукмларида эса ақлий асослар изламай, матн далолатида тўхташ вожибдир. Бундай ҳукмлар бошқа масалалар учун қиёс асоси (**асл**) бўлолмайди.

2. Ҳукмларни иллатли ва тавқифий (далилга таянган) деб таснифлаш: Ибодатларнинг аксарияти иллатланмайди (яъни нега бомдод икки ракаат эканининг техник илллати изланмайди). Муомалотларда эса иллатлар кўп учрайди. Бироқ бу — «ҳар бир муомалот ҳукми, албатта, иллатли бўлади» дегани эмас. Муомалотлар бобида ҳам илллати кўрсатилмаган ҳукмлар талайгина.

Шуни англаш керакки, фикҳнинг ибодат, муомалот, одоб ва уқубатларга бўлиниши шаръий далил билан келган бўлинмас, балки фақиҳлар ишни осонлаштириш учун жорий қилган **истилоҳий таснифдир**. Бу тасниф жуда фойдали ва зарур, аммо у мутлақ эмас. Зеро, баъзи ҳукмлар борки, улар ҳам ибодатга, ҳам муомалотга ўхшайди. Масалан:

- **Закот:** Ибодат бобида келади, лекин моҳиятига кўра иқтисодий-молиявий тизимнинг устунидир (муомалот).
- **Жиход:** Баъзилар ибодат деса, аслида у сиёсати шаръия ва давлатлараро муносабатлар (муомалот) соҳасига киради.

Хулоса: Бу таснифлар истинбот (ҳукм чиқариш) методини ўзгартирмайди. Шариатда қоида ва метод бирдир. Фақатгина истикро (кузатиш) шуни кўрсатадики, ибодатларда иллатлар кам, муомалотларда эса аксарият ҳукмлар иллатланган бўлади.

Иллат ва Шаръий Мақсад (Ҳикмат) ўртасидаги улкан фарқ

Иллатнинг ҳақиқатини англаш ва уни Мақсад билан аралаштириб юбормаслик учун шуни таъкидлаш лозимки, усулий истилоҳдаги Иллат Мақсаддан бутунлай фарқ қилади:

Иллат: Бу ҳукм билан чамбарчас боғланган, очиқ-ойдин ва аниқ ўлчовга эга сифат бўлиб, Шариат Қоида берувчиси (Шорё – Аллоҳ таоло) уни қонунчиликка ундовчи асос ва унинг боиси қилиб қўйган. Шу сабабли, ҳукм Иллатнинг мавжудлиги ёки йўқлиги билан бирга айланади. Иллат мавжуд бўлса — ҳукм собит, у йўқ бўлса — ҳукм ҳам бекордир. Иллат «Қиёс» бобининг асосий рукнидир. Қиёс — матнда келмаган масалани (фаръ), матнда келган асосга (асл), улар ўртасидаги умумий Иллат сабабли боғлашдир. Демак, Иллат ҳукмнинг туғилишига сабаб бўлувчи омил бўлиб, у ҳукмдан олдин мавжуд бўлади.

Мақсад (Ҳикмат): Бу ҳукм жорий қилингандан кейин юзага чиқадиган олий ғоя ва натижадир. Мақсад ҳукмнинг пойдевори эмас, балки унинг меваси ва тобесидир. Иллатли ҳукм ўз Иллатидан туғилса, Мақсад ҳукмнинг ижросидан келиб чиқади. Улар ўртасидаги мавжудлик ва тартиб фарқи ана шунда.

Мақсадларнинг ўзгарувчанлиги ва Иллатларнинг доимийлигига оид амалий далиллар

Бу тафовутни ойдинлаштириш учун қуйидаги шаръий мисолларни келтирамиз:

- **Намоз бобида:** Аллоҳ таоло айтади: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾ «*Албатта, намоз фаҳш ва мункар ишлардан қайтаради*». Бу (фаҳшдан қайтариш) — намознинг Мақсади ва ғоясидир. Хўш, усулий жиҳатдан ушбу Мақсадни намознинг вожиблигига Иллат қилиб олиш мумкинми? Асло! Агар шундай қилганимизда, намози уни гуноҳдан тўсмаётган кимсадан намоз фарзи соқит бўлар эди. Бу эса Уммат ижмосига кўра ботилдир. Мақсад баъзи шахсларда рўёбга чиқмаслиги мумкин, лекин ҳукм — вақтнинг кириши ва таклиф хитоби каби ўз Иллатлари сабабли собит тураверади.

- **Рўза бобида:** Оятдаги ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ «*шояд тақво қилсангиз*» жумласи Мақсадни ифодалайди. Лекин «**тақво қилиш**» рўзанинг Иллати эмас. Рўза тутиб тақво даражасига кўтарила олмаган кишидан рўза соқит бўлмаслигига барча Фикҳий мазҳаблар иттифоқ қилган.

- **Аёллар либоси бобида:** Аллоҳ таоло Аҳзоб сураси, 59-Жилбоб оятидаги: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُتَبَيَّنُ عَلَيْهِنَ مِنْ جُلْبِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ﴾

«Эй Набий! Жуптларингга, қизларингга ва мўминларнинг аёлларига айт: Жилбобларини узайтирсинлар. Бу уларнинг танилиб, азиятга учрамасликлари учун қулайроқдир», деган қисм — Мақсад ва Ҳикматдир (ўша вақтда озод аёлларни чўрилардан ажратиш учун). Агар кимдир буни «Иллат» деб даъво қилса, «бугунги кунда чўричилик йўқ, демак, Жилбобнинг фарзлиги ҳам қолмади», деган ботил хулосага келади. Бундай бузук қарашни Ислом уламоларидан биронтаси айтмаган. Чунки Иллат доимий ва барқарор бўлиши шарт, Мақсад эса ўзгарувчан бўлиши мумкин.

- **Хамр ва қимор бобида:** ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقَعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ﴾ Бу ердаги Мақсад — адоват ва нафратни йўқотишдир. Агар кимдир буни Иллат деб билса: «Мен озгина ичаман, ҳеч ким билан урушмайман, демак, менга мумкин», деган шаръан ҳаром хулосага келади.

- **Энди акси бўлган доимий Иллатга мисол:** Аллоҳ таоло Жума сураси, 9-оятидаги:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ﴾

«Эй иймон келтирганлар! Жума куни намозга нидо қилинганда, Аллоҳнинг зикрига шошилинг ва савдони тарк қилинг». Бу ерда савдони ҳаром қилишнинг Илллати — «фарз бўлган намоздан чалғиш»дир. Бу Иллат аниқ ва барқарор бўлгани сабабли, ҳукм унинг мавжудлигига қараб айланади: Жума намози вожиб бўлмаган кишилар (аёллар, мусофирлар ва беморлар) учун бу вақтда савдо қилиш ҳаром эмас, чунки уларда Иллат (намоздан чалғиш мажбурияти) йўқ. Шунингдек, ушбу Иллатга таяниб, Жума вақтида намоздан чалғитувчи бошқа ҳар қандай ишлар — деҳқончилик, саноат ёки таълим ҳам савдо каби тақиқланади (Қиёс қилинади).

«Ҳар бир ҳукм мустақил манфаатдир» деган мазҳабнинг ботиллиги

Агар баъзилар: «Иллат бу манфаат дегани, демак, ҳукм манфаатга қараб ўзгариши керак», деб даъво қилса, биз айтамызки: Шаръий Иллатлар ноаниқ «манфаат»лар эмас, балки Китоб ва Суннат Хитобидан олинган аниқ ва очик маънолардир. Банданинг вазифаси — ноаниқ истилоҳларга эмас, балки Аллоҳнинг Хитобига эргашишдир.

Ҳар бир жузъий ҳукмни алоҳида ажратиб, ундан мустақил манфаат излаш — тор фикрлиликдир. Ислом Шариати — бу ҳукмларнинг ўзаро уйғун занжиридир. У фақат бир бутун ҳолатдагина бандаларнинг икки дунё саодатини (манфаатини) кафолатлайди.

- **Ибодатда:** Намознинг руку ёки саждасини алоҳида ажратиб олсангиз, унинг манфаати кўринмайди. Лекин улар жамлангандагина инсонни Аллоҳга яқинлаштирувчи олий Ибодатга айланади.

Иқтисодда: Исломнинг молиявий тизими бир бутунликда ишлайди. Бугунги кунда Исломий Иқтисодий тизим ва Халифалик давлати мавжуд бўлмаган шароитда, рибодан қочган мусулмон жузъий зарар кўриши мумкин. Лекин у бу зарарга қарамай, Аллоҳга Ибодат ва Итоат қилиш учун ҳаромдан қочади. Зеро, Расулуллоҳ ﷺ айтганларидек:

﴿يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ الصَّابِرُ فِيهِمْ عَلَىٰ دِينِهِ كَالْقَابِضِ عَلَى الْجَمْرِ﴾

«Шундай замон келадики, динида собит турган киши кўлида чўғни ушлаб турган кишидек бўлади». (Термизий ривояти).

Хулоса

Шаръий ҳукмларни соф «манфаат» ёки «мақсад» устига қуриш — Исломни тушунишдаги тўғри Усулий йўлдан оғишдир. Асл методология — ҳукмларни Илоҳий Хитоб деб билиш ва унга қатъий бўйин эгишдир. Агар Уммат Аллоҳнинг буйруқларига тўлиқ Итоат этса, Мақсад ва Манфаатлар Ҳаким бўлган Аллоҳнинг кафолати билан ўз-ўзидан рўёбга чиқади.

Мусулмон киши ваҳийдан ташқарида, ўз ақли билан «манфаат» қидиришга масъул эмас. Агар инсон ўз манфаатларини фақат ақли билан топа олганида эди, Пайғамбарлар юборилишига ва Шариат нозил қилинишига ҳожат қолмасди. Исломнинг Усулий тизими — Иттибо (эргашиш) ва Нақл (далил) устига қурилган. Уммат тарихининг олтин асрларида, ҳали «Мақсадлар» ҳақида китоблар ёзилмасдан аввал, мусулмонлар ҳукмларга батафсил Итоат қилганлари сабабли дунёни адолатга тўлдирган ва буюк фатҳларни амалга оширган эдилар.

ТРАМП МАЪМУРИЯТИ АҚШНИ ҚАЕРГА ЕТАКЛАМОҚДА? (2)

Муаллиф: Исом Шайх Ғоним

Агар аввалги мақоламизда тилга олинган Хитойнинг глобал майдондаги шиддатли юксалиши ва Ислоннинг капиталистик дунёқараш учун нақадар хатарли экани каби улкан муаммолар АҚШ сиёсатида божхона тўсиқлари, чип ишлаб чиқарувчи гигантларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш, Афғонистон босқини, Эронга қарши тиш қайраш ёки малай ҳукмдорларни яхуд вужуди билан «нормаллашув» ботқоғига итариш каби очиқ-ойдин ҳаракатларда намоён бўлаётган бўлса-да, Американинг ич-ичидан емираётган капиталистик тизим инқироzi ҳали-хануз бирор бир маъмурият учун муҳокама мавзусига айлангани йўқ.

Айниқса, Трамп маъмурияти ҳақида гап кетганда, бу масала мутлақо кун тартибидан эмас. Зеро, Трампнинг ўзи Америка капиталистларининг типик вакили бўлиб, ҳокимият жиловидан шахсий бойлик орттириш йўлида фойдаланишда айбланмоқда. Унинг Эрон билан бўлажак уруш ҳақидаги беқарор баёнотлари ва биржадаги нефт шартномалари ўртасидаги шубҳали алоқалар бунга яққол мисолдир. Президентнинг сиёсий ниятларидан аввалроқ хабардор бўлган «ичкаридаги» шахсларнинг бундан мўмай даромад орттириши оддий ҳолга айланди. Афсуски, ҳукумат ва трансмиллий корпорацияларнинг ёлғон пропагандаси гирдобидан қолган Америка халқи ҳам асл муаммонинг

моҳиятини англамайди. Тўғри, халқ орасида баъзан аҳвол танглашганда «Уолл-стритни ишғол қил!» каби норозилик нидолари кўтарилиб, вақтинчалик ҳаракатлар пайдо бўлади. Бироқ бу каби «қаршилиқ оловлари» тизим ва унинг тепасидаги кучлар томонидан тезда бостирилади, чўғи сўнади.

Демак, Трамп маъмурияти Америка муаммоларини ҳал қилиш учун келган бўлса-да, унда капиталистик тизимнинг ўзини ислоҳ қилиш ҳақида заррача тасаввур йўқ. Ишлаб чиқаришни чет элдан қайтариш каби шиорлар тизимни соғломлаштириш эмас, балки Хитойни Америка бозоридан фойда олишдан маҳрум қилиш ва ички иш ўринлари орқали халқнинг кўзини бўяшдан иборатдир. Бу эса Трампни худди ўз хасталиги оиласининг бошқа аъзоларидаги касалликдан хавфлироқ эканини тушунмайдиган, жоҳил ва шифокорликка даъво қилувчи беморга ўхшатиб қўяди.

Агар Трамп Американинг келажаги ресурсларнинг камайиб боришида эканини англаса, у бу бўшлиқни халқаро товламачилик ва шантаж орқали тўлдиришга киришади. У бу «ўйин»ни биринчи муддатида Саудия Арабистонини Қатарга қарши ишлатиш билан бошлаган эди. Натижада Қатар қамалдан қутулиш илинжида ўз хазинасини Америка иқтисодиётига сочди. Саудиянинг ўзи эса юз

миллиардлаб курул шартномаларига кўл қўйди. Бугунги кунда эса БАА каби давлатлар, ҳатто ўзлари бир дона игна ишлаб чиқаришга қодир бўлмаса-да, «сунъий интеллект» ниқоби остида АҚШ иқтисодиётига 1,4 триллион доллар тикишга тайёр эканини эълон қилмоқда. Ушбу «қўғирчоқ» ҳукмдорлар Умматнинг бойликларини ҳашаматли меҳмонхоналарга ва Яман ёки Суданда инглизларнинг манфаатига хизмат қилувчи курул-яроғларга сарфламоқдалар.

Трамппнинг режалари фақатгина Форс кўрфазининг нефти билан чекланмайди. У Ғазони сайёҳлик курортига айлантириш, Панама каналини назорат қилиш, Гренландиянинг ноёб қазилма бойликларини Даниядан тортиб олиш, Украинанинг минерал бойликларини курул эвазига ўзлаштириш каби колониал иштаҳа билан яшамоқда. Ҳатто Афғонистондаги Бағром базасини қайтариб олиш ёки Эрон билан Хурмуз бўғозини назорат қилиб, кемалардан бож ундириш ҳақидаги хомхаёллари ҳам шундан дарак беради. Унинг мақсади — Эронни ҳам Саудия каби Америка нефт компаниялари учун «очик дастурхон»га айлантиришдир.

Айни пайтда, Трамп маъмурияти дунёнинг ҳар бир бурчагига эмас, балки фақат нефт ва энергия манбалари бўлган нуқталарга «жарроҳлик» йўли билан аралашини афзал кўради. Унинг миллий хавфсизлик стратегиясининг негизида энергия устидан ҳукмронлик қилиш орқали ҳам рақиб, ҳам иттифоқчи давлатларни Америка иродасига тиз чўктириш

ётади. Бу йўлда у Венесуэла президентини ҳибсга олишдан ёки Нигерияни «насронийларни ҳимоя қилиш» баҳонаси билан бомбардимон қилишдан қайтмайди. Америка бугун ўз таназзулини бошқаларнинг бойликларини шимиш эвазига тўхтатиб қолишга уринаётган улкан ва очкўз аждаҳога айланган.

Америка ўз рақибларини иқтисодий нафас йўлларида маҳрум қилиш илинжида. Хитой ва Европа маҳсулотларига солинаётган «ақлдан озган» божхона тўловлари Америка бозори орқали миллиардлаб фойда кўраётган ушбу давлатларнинг қаддини букишга қаратилган. Бу АҚШнинг Хитой юксалишига қарши олиб бораётган геосиёсий қатағонининг бир қисмидир. Экспортни рағбатлантириш мақсадида Трамп АҚШ Федерал захира тизимининг мустақиллигига чанг солмоқда; унинг собиқ раҳбари Жером Пауэллни «аҳмоқлик»да айблаб, истеъфога мажбурлашининг боиси ҳам — фоиз ставкаларини (рибони) тушириш орқали долларни заифлаштириш ва Америка бозорини чет эл товарлари учун ёпиқ кўрғонга айлантиришдир.

Европа йўналишида эса Трамп Байденнинг «меросини» содиқлик билан давом эттирмоқда: Кўҳна қитъа Россиянинг арзон энергия томирларидан шафқатсизларча узилиб, Американинг ўта қиммат суюлтирилган газига «кишанлаб» қўйилди. Европа иқтисодиёти энергия нархларининг зарбаси остида рецессия (турғунлик) ботқоғига ботмоқда, бироқ АҚШнинг сиёсий тазйиқи остида бу

заҳарни ичишга мажбур. Эрон билан уруш оловини ёккан Трамп энди Европани ҳам бу қонли ўйинга шерик бўлишга зўрламоқда. Хурмуз бўғозининг ёпилиши жаҳон энергия инқирозини чуқурлаштирган бўлса-да, Трамп кибр билан: «Биз нефтни Форс кўрфазидан олмаймиз, бўғоз ёпилса бизга иссиқ-совуғи йўқ», дея мақтанмоқда. Аслида эса у Эроннинг бўғоздан ўтиш ҳақини (транзит тўловлари) олиш талабига принципиал қарши эмас, балки бу «соққа»дан энг катта улушни ўзиники қилмоқчи.

Россия билан муносабатларда Трамп «Украина урушини 24 соатда тўхтатаман» деган ваъдасини Анкоридж келишувлари орқали амалга оширмоқчи. У Путинга Украина шарқини «совға» қилиш эвазига Россияни Хитойдан ажратиб олишни ва Москвани Пекинга қарши ўз фронтига тортишни кўзламоқда. Шу билан бирга, Киевдан Америкага чексиз иқтисодий имтиёзлар беришни талаб қилиб, Украинани АҚШнинг хомашё базасига айлантириш учун босим ўтказмоқда.

Ислом минтақасида эса Трампнинг сиёсати янада жирканч тус олган. У нефт ҳукмдорларининг чўнтагини шилиш билан бирга, Иордания, Ироқ, Миср, Покистон ва Озарбайжон каби давлатларнинг малай раҳбарларини яҳуд вужуди билан тил бириктиришга мажбурламоқда. Мақсад — Эронни Америка иродасига «сўзсиз таслим бўлиш» даражасига келтириш. Трамп минтақада келажақда Халифаликни тиклашга қодир бўлган ҳар қандай кучни таг-туғи билан йўқ қилишни истайди. Шу сабабли Эроннинг

ядровий дастурига ҳам, мустақил ракета саноатига ҳам тиш-тирноғи билан қарши.

Ливан ва Суриядаги ўйинлар ҳам шу занжирнинг бир қисмидир. У Суриядаги Аҳмад аш-Шараъ режимига яҳуд самолётлари учун ҳаво йўлаги очиб бериш ва Ливандаги «Эрон партияси»ни (Ҳизбуллоҳ) яҳуд вужуди эвазига йўқ қилиш вазифасини юкламоқда. Трамп ҳар қандай Исломий кўриниш ёки ҳаракатга нисбатан нафрат билан қарайди; «Мусулмон биродарлар»ни террорчи деб эълон қилиши ва ҳукмдорларнинг армияларини Исломий хатарларга қарши ўз «қўриқчиси»га айлантиришни кўзлаши бунинг исботидир. Ҳатто курдларнинг «Қасд» ташкилотидан ҳам воз кечиб, уларнинг вазифасини энди Шомдаги янги малайларига топширмоқда. Америка учун фақат манфаат бор, дўстлар эса вақтинчалик қўлқоплар каби алмаштирилади.

Американинг ичкарасида эса вазият янада таҳликали тус олмоқда: иммиграция полицияси Трампнинг кўрсатмаларини шу қадар ваҳшийлик билан ижро этмоқдаки, бунинг оқибатида ҳатто муҳожир бўлмаган Америка фуқаролари ҳам ҳаётдан кўз юммоқда. Янги ташкил этилган «Давлат самарадорлиги ҳайъати» эса Трампга шахсий садоқати бўлмаган ўн минглаб тажрибали мутахассис ва амалдорларни кўчага улоқтирди. Трамп дунё аҳлининг юрагига ғулғула солиш учун Мудофаа вазирлиги — «Пентагон» номини «Уруш вазирлиги» деб ўзгартирди ва унинг бюджетини икки баробар оширишни талаб қилди.

Унинг «қўриқчиси» — Уруш вазири Хигсет қисқа вақт ичида юқори мартабали ҳарбий офицерларнинг қарийб 40 фоизини вазифасидан озод этди. Трамп демократларни аёвсиз маъзава билан йўқ қилишга уринмоқда; Байден ва Обама каби собиқ президентларни ҳақорат қилиш учун ҳеч бир фурсатдан тийилмайди. Америка бугун нафақат сиёсий, балки ижтимоий «шок» ҳолатини бошдан кечирмоқда; Трамп ўзига қарши чиққан ҳар қандай республикачини «сотқин» деб тамғалаб, сиёсий майдондан суриб ташламоқда. Унинг кибри шу даражага етдики, Миллий разведка директори Тулси Габбард ва Миллий хавфсизлик бўйича маслаҳатчиси Михаил Волц каби энг яқин мулозимлари ҳам унинг тийиқсиз танқидлари остида истеъфо беришга мажбур бўлишди.

Масаланинг моҳиятига синчиклаб боқилса, Трамп маъмуриятининг бу «шиддати» аслида жарлик ёқасидаги сўнгги чираниш экани кўринади. Американи қамраб олган мисли кўрилмаган инфляция ва Трампнинг ўз баёнотларидаги зиддиятлар (у бир соат ичида бир гапни айтиб, кейин унинг тескарисини гапириши мумкин) унинг нуфузини емириб бормоқда. Трамп Американи Ислон минтақасидаги урушларга ботирган ўтмишдошларини лаънатлайди-ю, аммо ўзи яҳуд вужуди бош вазирининг чизган чизиғидан чиқолмай, Эронга қарши янги ва вайронкор уруш оловини алангалатмоқда. У ҳукумат идораларида кўркув мухитини яратди: амалдорлар ишдан ҳайдалмаслик учун Президент нимани эшитишни истаса,

шуни сўзламоқдалар. Трамп ўзини «муқаддас» зот деб билади, ўз суратларини Исо алайҳиссаломнинг тимсоллари билан ёнма-ён қўйиб, Америка халқига «мен сизларни бошқараётганим учун мендан миннатдор бўлинглар» қабилида миннат қилади. У ҳатто Американинг «асосчи оталари»дан ҳам буюкрок ишлар қилганини даъво қилишдан уялмайди.

Халқаро сиёсат сахнасидаги Американинг бу хатти-ҳаракатлари унинг аввалги қудратидан асар ҳам қолмаганини кўрсатади. Совет Иттифоқи кулагандан сўнг дунёга якка-ю ягона ҳукмрон бўлиб олган АҚШ, ўша пайтлари «бир вақтнинг ўзида учта урушни олиб боришга қодирман» деб керилар эди. Аммо Ироқ ва Афғонистон ботқоғи бу иддаоларнинг пуч эканини исботлади. Ироқдаги мағлубият ва Афғонистондан 2021 йилда шармандаларча қочиб чиқиши Американинг ҳарбий ва молиявий ресурслари тугаганидан даракдир. Трампнинг «дунёнинг ҳар бурчагига бурнини суқмаслик» ва «фақат фойдали нуқталарни танлаш» стратегияси — бу аслида Американинг глобал ҳукмронликдан воз кечиб, ўз «инига» кириб олишга бўлган илк қадамидир. Унинг Венесуэла ва Кубага таҳдид қилиши, Панама каналидан Хитойни сиқиб чиқариши — буларнинг барчаси Американинг ўз атрофига кўрғон қуриб, ташқи дунёдан узилишга (изоляцияга) интилишидир.

Америка сиёсатининг бугунги аянчли манзараси шуни кўрсатмоқдаки, АҚШ ичкарисисидаги мафкуравий ва сиёсий

бўлиниш унинг ташқи сиёсий юришларини чиппакка чиқармоқда. Президент Трамп Эронга қарши уруш нағмасини чалар экан, демократларни «Америка ғалабасини истамаслик»да айблайди. Бу эса Американинг халқаро майдондаги нуфузи иккига — демократлар ва республикачилар лагерига бўлиниб қолганидан далолат. Европаликлар демократларнинг қайтишини интиқлик билан кутаётган бир пайтда, Кремль Трамп маъмуриятининг ҳар бир қадамини олқиш билан кутиб олмоқда. Ислон юртларидаги малай ҳукмдорларнинг аҳволи ҳам бундан мустасно эмас: Саудия ва Туркиядаги Эрдўган режими Трампнинг эркалатишларидан сармаст бўлса, Миср каби чеккага суриб қўйилган режимлар республикачиларнинг совуқ муносабатидан озор чекмоқда. Бундай тарқоқлик Трамп орзу қилаётган ҳар қандай геосиёсий «ютуқ»ни заифлаштирувчи асосий омилдир.

Бошқа томондан, Трампнинг давлат идораларида ўтказётган «тозалаш» кампанияси Американинг ташқи кудратига болта урмоқда. Диктаторлик ва мегаломания (ўзига бино қўйиш) касалига мубтало бўлган Президент, ўн минглаб тажрибали сиёсий ва ҳарбий мутахассисларни фақатгина «садоқати шубҳали» деб ишдан ҳайдади. Трампнинг савдогарлик табиати инсонларни фақат бойлик билан ўлчашига сабаб бўлди. Бунинг энг яққол мисоли — Илон Маскнинг давлат идораларига келиши ва у ерда ўз билганича ҳукмронлик қилишидир. Трамп ўзидан бойроқ бўлган Маск

олдида ўзини камситилган ҳис қилгани учун, унга давлат тизимларини истаганча титиб ташлашга рухсат берди. Натижада Маск бир йил ичида капиталини триллион долларга етказиб, дунёдаги биринчи триллионерга айланди, давлат манфаатлари эса иккинчи даражага тушиб қолди. Буларнинг барчаси Трамп маъмуриятининг халқаро майдонда нақадар заиф ва «ички чириган» ҳолда ҳаракат қилаётганини кўрсатади.

Трампнинг ташқи сиёсати ҳеч қандай халқаро ҳуқуқ ва дипломатик меъёрларга бўйсунмайдиган «жиловсизлик» устига қурилган. У НАТО бўйича иттифоқчиларини Путин билан кўрқитиши — бу халқаро сиёсатдаги мисли кўрилмаган сурбетликдир. Европани менсимасдан Россия билан Украина масаласида алоҳида келишувларга киришиши, Американинг анъанавий иттифоқчилари билан алоқасини узди. Европа ва Украина Трампнинг «ечимлари» аслида Россия манфаатига хизмат қилишини англаб етдилар ва Вашингтонга очикчасига исён қила бошладилар. Трамп эса Украинани «нон кўрлик»да айблаб, унга берилган ҳарбий ёрдамларни миннат қилишдан чарчамайди. Бу вазиятда Путин Трампнинг Европа билан алоқаларни бузаётганидан фойдаланиб, Украинада ўз ҳукмронлигини ўрнатишга уринмоқда. Аммо Трампнинг Россияни Хитойдан ажратиш ҳақидаги хомхаёллари тез орада чиппакка чиқди: Путин Трамп билан учрашувидан сўнг дарҳол Пекинга йўл олиб, Хитой билан

стратегик шериклик ўзгармаслигини намоёниш этди.

Трамппнинг сиёсий «мантқиқсизлиги» чегара билмайди: Гренландияни тортиб олмақчи бўлади, Канадани «Американинг 51-штати» деб эълон қилади ва Венесуэла каби мустақил давлат президентларини ўғирлаб кетиш билан таҳдид қилади. Айниқса, Ғазо ва Ливанда яҳуд вужуди томонидан содир этилаётган инсониятга қарши жиноятларни очиқчасига қўллаб-қувватлаши ва Халқаро жиной судга санкциялар билан таҳдид қилиши — Американинг «демократия ва инсон ҳуқуқлари ҳимоячиси» деган ниқобини бутунлай парчалаб ташлади. Бугун Америка нафақат иттифоқчиларини йўқотмоқда, балки ўзининг «юмшоқ кучи»дан ҳам маҳрум бўлмоқда. Трамппнинг жиловсиз шиддати Американи дунё сахнасида яккалаб қўймоқда ва унинг глобал ҳукмронлик даври шамдек сўнаётганини англатмоқда.

Трамп маъмурияти Украина инқироziда гўёки Россия манфаатларига хизмат қиладиган «ечимлар»ни таклиф этди. Бироқ бу саховатпешалик ортида Американинг асл стратегик мақсади — Россияни Хитойдан ажратиб олиш ва Пекинга қарши курашда Москвани ўзига малай қилиш хомхаёли ётар эди. Дастлаб Трамппнинг Европа давлатларини четга суриб, Ғарб иттифоқчилари орасига нифоқ солаётганидан мамнун бўлган Кремль, тез орада ҳақиқатни англаб етди: агар Европа давлатлари Украинани қўллашда давом этса,

Американинг якка тартибдаги ваъдалари ҳеч қандай қийматга эга бўлмайди. Шу боис Россия Трампдан Украина масаласида фақатгина АҚШ билан эмас, балки бутун Европани ҳам қамраб олувчи комплекс қафолатларни талаб қила бошлади.

Трамп маъмурияти Европани тинчлантириш учун Россияга урушни тўхтатиш ҳақида талаб қўйган эди, Москва бундан кескин рад этди. Бунга жавобан Трамп янги санкциялар эълон қилди. Натижада, Трамп Европада ҳам, Украинада ҳам ишончни йўқотгани етмаганидек, Россияни ўз томонига оғдиришда ҳам муваффақиятсизликка учради. Бугун Украина уруши давом этаётган бўлса-да, бир ҳақиқат кундай равшан: Америка икки томонлама ютқазмоқда. Европа давлатлари энди АҚШ ҳарбий соябонидан мустақил бўлган ўз армиясини тузишга қатъий қарор қилмоқдалар. Россия эса Трамп Пекинни тарк этганидан бир неча кун ўтиб, Путиннинг Хитойга ташрифи орқали «бизнинг иттифоқимиз бузилмас» деган сигнални берди.

1991 йилда Ироқни Кувайтдан чиқариш баҳонасида 30 дан ортиқ давлатни эргаштира олган Американинг «юмшоқ кучи»дан бугун асар ҳам қолмади. Ўша пайтда «терроризмга қарши кураш» ниқоби остида Исломга қарши уруш бошлаган АҚШ, бугун Трамппнинг назоратсиз шиддати туфайли ўз иттифоқчиларини йўқотмоқда. Америка бугун ютуқлар ўрнига халқаро нуфузини бой бериб, ўз таназзули сари шиддат билан кетмоқда. *(Давоми бор)*

КИМ ЯХУД ВУЖУДИДАН «ИНСОНЛАР АРҚОНИНИ» ҚИРҚИШ ШАРАФИГА МУЯССАР БЎЛАДИ?

Набил Абдулкарим

Узоқ давом этаётган тарихий курашлар силсиласида мусулмонларнинг онгида Оли Имрон сурасининг бир муҳкам ояти муҳрланиб қолган. Бу 112-оят Аллоҳ Таолонинг Умматлар тақдирига оид азалий қонуниятига ҳужжатдир:

﴿ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلِيلَةُ أَيْنَ مَا تُفْقَرُوا إِلَّا يَحْبِلَ مِّنَ اللَّهِ
وَحَبْلٌ مِّنَ النَّاسِ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ...﴾

«Уларга қаерда бўлмасинлар, хорлик битилгандир. Магар Аллоҳнинг арқони (дини) ва одамларнинг арқони (иттифоқи) билангина (хорликдан қутулурлар). Ва Аллоҳнинг газабига учрадилар...».

Ушбу Илоҳий калом шунчаки ўтмишдан хабар эмас, балки азизлик ва хорликнинг мувозанатини белгиловчи коинот қойдасидир. У икки устунга таянади: Аллоҳ билан бўлган аҳд ва инсонлар билан бўлган аҳд. Агар мана шу икки арқон қирқилса, хорлик ва залолат яҳуднинг бошига қайтадан гурзи бўлиб тушаверади.

«Инсонлар арқони» — бу яҳуд вужудининг мустамлакачи давлатлар, йирик кучлар ва ҳарбий альянслар билан тузган стратегик шериклигидир. Бу — яҳуднинг ўз вужудида мавжуд бўлмаган, ташқаридан сотиб олинган

«ижарадаги қудрат» ва сунъий хавфсизлик кафолатидир.

Хўш, нима учун уларга бу хорлик лозим кўрилди? Оятнинг давоми бу саволга жавоб беради:

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ الْآنبيَاءَ
بِغَيْرِ حَقٍّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ۝۱۱۲﴾

«Бу уларнинг Аллоҳнинг оятларига куфр келтирганлари ва Пайгамбарларни ноҳақ ўлдирганлари сабаблидир. Бу уларнинг исён қилганлари ва ҳаддан ошганлари учундир».

Тарихга назар ташласак, Довуд ва Сулаймон алайҳиссаломлар даврида яҳудийлар ягона давлатга эга эдилар. Бироқ Сулаймон алайҳиссаломнинг вафотидан сўнг, уларнинг салтанати икки бир-бирига ашаддий душман бўлган бўлакка парчаланиб кетди. Бу парчаланишнинг туб илдизида ички бузғунчилик, ҳокимият талашиш ва Бани Исроил ичидаги қабилавий низолар ётар эди. Натижада, милоддан аввалги 722 йилда Шимолий подшоҳлик Ассирияликлар томонидан, милоддан аввалги 586 йилда эса Жанубий подшоҳлик Бобилликлар томонидан ер билан битта қилинди.

Бугунги воқелигимизда, агар «инсонлар арқони»ни ташқи қўллов, альянс ва ҳимоя воситаси деб тушунадиган бўлсак, бу арқон одатда тўсатдан узилиб қолмайди. Балки бу жараён маълум босқичлардан ўтади.

Биринчидан: Манфаатдор томоннинг ички заифлашуви.

Яъни сиёсий бўлиниш, ички низолар, маъмурий ва иқтисодий коррупция, легитимликнинг (қонуний асоснинг) емирилиши ёки барқарорликнинг йўқолиши — буларнинг барчаси «ички заифлик» деб аталади. Агар биз ушбу ташхисни бугунги кунда мусулмонларнинг муқаддас заминига суқиб кирилган заҳарли ханжар — яҳуд вужудига татбиқ этадиган бўлсак, қуйидаги манзара намоён бўлади:

1. Кескин сиёсий бўлиниш ва «ҳокимият ўйини»: Сўнгги йилларда сионист тўданинг ичида ўнг ва сўл қанот ўртасидаги жарлик мисли қўрилмаган даражада кенгайди. «Вужуднинг қиёфаси қандай бўлиши керак: динийми ёки дунёвий?» деган савол уларни ич-ичидан кемириб бормоқда. Ҳукумат тузишдаги сурункали инқирозлар беқарорликни чуқурлаштирди. Бугунги қонхўр раҳнамо Нетаньяху ўз курсисини сақлаб қолиш ва жазодан қутулиш учун уруш оловини тўхтатмасликка, ҳатто ўз тўдасининг келажагини хатарга қўйишга мажбур.

2. Ишончсизлик ботқоғи: Яҳуд жамияти ва унинг сиёсий элитаси ўртасида ишонч арқони узилди. Суд

тизимидаги ўзгаришларга қарши чиққан намоёишлар шуни кўрсатдики, бу сунъий вужуд ичида ижроия ҳокимияти ва суд тизими бир-бирининг томоғига ёпишишга тайёр турибди.

3. Ижтимоий чириши (Дунёвий ва диний тўқнашув): Яҳуд жамияти аслида турли келиб чиқишга эга бўлганлардан иборат бўлиб, улар ҳеч қачон яхлит миллат бўла олмайди. Дунёвийлар ва ашаддий диний мутаассиблар («харидимлар»), Ашкеназ ва Сефард яҳудийлари, ҳатто «Донма» каби махфий гуруҳлар ўртасидаги нафрат совиган эмас. Ҳарбий хизмат, таълим ва ресурслар тақсимоотидаги адолатсизлик бу ички низоларни ҳар лаҳзада портлатишга қодир.

4. Ички «бегоналар» хавфи: Яҳуд вужуди ичида яшаётган ва ўз ерларининг ҳақиқий эгаси бўлган араблар билан кескинлик тинчигани йўқ. Иқтисодий тенгсизлик ва сиёсий тазйиқлар туфайли юзага келган бу портловчи муҳит яҳуд тўдалари учун доимий даҳшат манбаидир.

5. Тинмайдиган хавфсизлик босими: Ернинг ҳақиқий эгалари бўлган Фаластинлик мусулмонлар ўз ерларини унутганлари йўқ ва бунинг учун Аллоҳ олдида жавобгар эканликларини англаб етмоқдалар. Бу муборак замин учун бўлаётган Жиход яҳуд каллакесарларини маънавий ва жисмоний жиҳатдан ҳолдан тойдирмоқда. Доимий уруш ҳолати яҳуд иқтисодиётини сўриб,

эркинликларини чеклаб, ички тизимни фалаж қилмоқда.

6. Демографик кўрқув: Диний гуруҳларнинг тез суръатлар билан кўпайиши яхуд вужудининг «демократик» ниқоби остидаги «яхудийлик» моҳиятини зиддиятга солиб қўйди. Бу эса келажакда жамиятнинг бутунлай бошқарувсиз бўлиб қолишига замин яратмоқда.

7. Иқтисодий ва технологик таназзул: Сиёсий беқарорлик ва ҳаддан ташқари юқори ҳарбий харажатлар инвестицияларни қочирмоқда. Технологик устунлик ва экспортнинг камайиши яхуд иқтисодиётини жарлик ёқасига олиб келди. Урушнинг ҳар бир куни бу заҳарли ўсимтанинг ресурсларини кемириб битирмоқда.

Иккинчидан: Малайлик занжири ва мустамлакачи хўжайинлар манфаатининг ўзгариши

Халқаро сиёсат сахнасида иттифоқлар асло доимий бўлмаган, балки улар муайян манфаатлар устига қурилган вақтинчалик келишувлардир. Давлатлар фақат ўз стратегик мақсадларига хизмат қиладиган «ўйинчи»ларнигина дастаклайди. Агар манфаатлар тарозиси ўзгарса, қўллов арқонлари қирқила бошлайди.

Бугунги кунда «яхуд вужуди»нинг мавжудлигини тутиб турган икки асосий суянчиқ бор: биринчиси — Ғарбнинг, хусусан АҚШнинг бурни-қулоғигача ҳарбий ва сиёсий мадади бўлса, иккинчиси — Мусулмонларнинг

ҳаракатсизлигидир. Биз ҳозир биринчи жиҳатга тўхталамиз, Ислом Умматининг аҳволи ҳақида эса мақола сўнгида мулоҳаза юритамиз.

7 октябрь воқеаларидан сўнг Трамп ва яхуд тўдасининг раҳнамоси Нетаньяху ўртасидаги муносабатларда дарз кетиш аломатлари кўрина бошлади. Бу АҚШнинг босқинчи тузилмага берадиган ёрдамни таг-туби билан тўхтатиб қўймаса-да, аммо ички популизм ва Америка жамоатчилигининг Фаластин мазлумларига нисбатан ортиб бораётган ҳамдардлиги сабабли келишмовчиликларни чуқурлаштирмоқда. Кўчалардаги оммавий босимлар Ғарб ҳукуматларини ваҳимага солмоқда, чунки улар бу ҳаракатлар ўз курсиларини қимирлатиб қўйишидан қўрқишади.

Ҳаддан ташқари оптимизмга берилмаган ҳолда айтиш мумкинки, бу сунъий вужуд ўзини доим ҳимоя қилиб келган Ғарб халқлари олдида обрўсини бой бермоқда. Бунинг асл сабабчиси — Фаластин халқининг, яъни Уммат фарзандларининг кўрсатаётган мислсиз матонатидир. Бу сабот сионистларнинг «биз бу ернинг эгасимиз» деган ёлғон даъвосини чилпарчин қилди. Фаластин аҳлининг ҳар қандай ваҳшийликка — қатлиом, ҳибс ва очликка — жасорат билан тик боқиши, бу муборак тупроқларнинг ҳақиқий вориси кимлигини бутун дунёга Илоҳий бир ҳужжат сифатида кўрсатиб қўйди. Зеро, инсон фақат ўзиники бўлган Ҳақ учунгина бундай жанг қилади.

Учинчидан: Ишончининг чириши ва «қимматга тушаётган малайлик»

Вақт ўтиши билан «яхуд вужуди»ни боқиш унинг фойдасидан кўра зарари кўпроқ бўлган юкка айланмоқда. Бу юк нафақат миллиардлаб долларлик молиявий харажатлар, балки ҳарбий, сиёсий ва дипломатик соҳадаги улкан йўқотишлардир. Ҳар йили «Темир гумбаз» каби мудофаа тизимлари учун ажратиладиган ўнлаб миллиардлар аслида Америка курул-яроғ компанияларининг чўнтагига қайтса-да, аммо бу иттифоқ АҚШни минтақадаги ҳар бир инқирозда авианосецларини сафарбар қилишга, логистик ва стратегик жиҳатдан зўриқишга мажбур қилмоқда.

Айниқса, 7 октябрдан кейин Американинг халқаро майдондаги дипломатик мослашувчанлиги йўқолди; у энди дунё олдида яҳуднинг ваҳшийликларини хаспўшлайдиган «ёлғончи адвокат» ролига банд қилиб қўйилган. Энг муҳими, Америка ва Европа ёшлари, университет талабалари орасида бу ёрдамга нисбатан нафрат уйғонди. Ғарб ичидаги бу бўлиниш яҳуд вужудининг келажаги учун ўлим ҳукми кабидир.

Бироқ шуни унутмаслик керакки, Ғарб учун бу масхарабоз вужуд — Ислом давлати (Халифалик) қайта туғилиши мумкин бўлган муҳим минтақадаги «биринчи хавфсизлик клапани» ва разведка марказидир. Шу боис, ҳозирча улар бу арқонни бутунлай кесиб ташлаш эмас, балки унинг шартлари ва чегаралари устида баҳслашишмоқда.

Мусулмонларнинг ҳаракатсизлиги: Оғриқли нуқтамиз

Мақоламизнинг энг оғриқли қисмига келдик. Бу шайтоний вужуд муқаддас заминга Усмонли Халифалик давлати кулатилгандан сўнг, Ислом Умматининг Осиё ва Африкадаги қисмларини бир-биридан ажратиб туриш учун сукиб кирилган заҳарли ўсимтадир. Мустамлакачилар Умматнинг бирлигини парчалаш, орамизга нифоқ ва уруш оловини солиш орқали бизни ўзларининг моддий цивилизациясига кул қилиб олдилар. Биз ўз юртларимизни, бойликларимизни ва энг муҳими — Азизлигимизни бой бердик. Динимизга зид бўлган сунъий қонунлар билан бошқариладиган маҳкумларга айландик.

Биз дунёга раҳмат ва ҳидоят ёйган, мазлумга қалқон бўлган ўша буюк Уммат қиёфасидан узоқлашдик. Мусулмонлар ўзларининг сунъий «миллий» чегаралари ичига қамалиб, алоқаларини фақат моддий манфаат устига курдилар. Бугун бизни бошқараётган хоин кимсалар ва уларнинг хизматидаги «сарой уламолари» аслида яҳуд вужудининг энг катта ҳимоячиларидир. Улар Умматни Роббисидан ва Жиход руҳидан узоқлаштириш учун ахлоқсизлик ва залолатни тарқатиш билан банд.

Мусулмон юртлари улкан инсоний ва табиий бойликларга эга бўлса-да, халқаро майдонда ҳеч қандай вазнга эга эмаслигининг сабаби —

Халифаликнинг йўқлигидир. Бу заифлик ресурслар камлигидан эмас, балки хоин ҳукмдорларнинг гегемонлигидандир. Бугунги «яхуд вужуди» мана шу хоин ҳокимларнинг соясидир. Агар бу соялар — яъни малай режимлар қуласа, яҳуд вужуди бир кун ҳам яшай олмайди.

КУН САВОЛИ: Ким «инсонлар арқони»ни қирқиш шарафига муяссар бўлади?

Бугунги куннинг энг оғриқли ва стратегик саволига жавоб битта: Ечим — бутун дунёни ларзага солган, кофирларнинг юрагига ғулғула солган Ислом Давлати ва Халифалик соясидаги азиз кунларимизга қайтишдир!

Ҳа, нажот фақат ва фақат бизнинг ҳақиқий куч-қудратимиз манбаи бўлган динимизга қайтишдадир. Ислом давлати барпо бўлиши билан «яхуд вужуди» осилиб олган барча «арқонлар» — меҳрибон хўжайинларининг ҳимояси-ю, малай ҳокимларнинг хиёнат занжирлари — бир лаҳзада узилади. Сионист тўдалар яна ўзларининг азалий қисмати бўлмиш хорлик ва мискинлик ботқоғига улоқтирилади. Зеро, Ислом қайта уйғониши билан дунёдаги барча сиёсий ҳисоб-китоблар остин-устун бўлиб кетади. Рошид Халифаликнинг пайдо бўлиши — минтақадаги хоин кимсалар тахтларининг ер билан битта бўлиши демакдир. Бу тоғутлар қулаши билан уларнинг сояси бўлмиш «яхуд вужуди» ҳам тарих саҳифаларидан супуриб ташланади.

Қайта тикланажак давлатнинг энг биринчи ва муқаддас вазифаларидан бири — Байтул Макдиси босқинчилардан озод қилиш, «яхуд вужуди»ни муқаддас заминдан суғуриб ташлаш, қилган жиноятлари учун қаттиқ жазолаш ва унинг ботил биносини вайрон қилишдир. Бу Аллоҳ Таолонинг Исро сураси, 7-оятида айтилган ушбу муборак ваъдасига мувофиқ бўлади:

﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسُوءَ وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًاۗ﴾

«Бас, қачон охираат ваъдаси келса, юзларингизни қора қилишлари учун, аввалги марта кирганларидек масжидга (Ақсога) киришлари учун ва эгаллаб олган нарсаларини бутунлай яксон қилишлари учун юборурмиз».

Ҳақиқий ечим — Ислом тузумига қайтиш ва уни давлат миқёсида татбиқ этиш, яъни Пайғамбарлик йўлига асосланган Рошид Халифаликни барпо этишдир. Халифа бошчилик қиладиган бу Давлат Умматнинг ҳар бир ишига ғамхўрлик қилади, унинг номусини ҳимоя қилади ва унинг ортида туриб душманларга қарши Жиход қилинади. Бу давлат Умматнинг парчаланган аъзоларини бирлаштиради, мусулмонларнинг қонини дарёдек оқизган, бойликларимизни талаган ва бизни хорлаган ҳар бир жиноятчи тўдани жазога тортади. Биз фақат Аллоҳнинг шариатига бўйсунмиш орқали Раббоний цивилизациянинг ҳақиқий эгаларига айланамиз.

Аммо бу зафар фақатгина курук дуо билан келмайди! Унга эришиш учун Исломиё ҳаётни қайта тиклаш йўлида тинимсиз, аниқ ва пухта режа асосида фикрий ва сиёсий кураш олиб бориш лозим.

Алҳамдулиллаҳ, бугун Уммат ичида худди Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам биринчи Ислом давлатини барпо этганларидек ҳаракат қилаётган, Китоб ва Суннатдан суғорилган мукаммал дастурга эга бўлган **Ҳизб ут-Таҳрир** мавжуд. Бу Ҳизб ўтган йиллар давомида Исломни тўғри ва кенг камровли тушунган, олий тоифадаги давлат арбоблари бўлишга қодир бўлган содиқ йигитларни тарбиялаб вояга етказди.

Эй Ислом аҳли! Туб ечим — ҳаётимизнинг барча жабҳаларида Ислом тамойилларини ҳоким қиладиган Давлатни барпо этишдадир. Фақат шу Давлатгина Умматнинг тарқоқлигига чек қўйишга, унинг йўқотилган ҳайбатини қайта тиклашга ва бутун инсониятни Ислом адолати нури билан қутқаришга қодир.

Бас, дунё азизлиги ва Раббингизнинг розилиги сари шошилинг! Бу улуғ

йўлда бел боғлаганларга суянч ва мададкор бўлинг! Токи Аллоҳнинг нусрати билан Набувват асосидаги Рошид Халифалик қайтсин ва унинг нури бутун оламни қамраб олсин!

Тамим ад-Дорий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтдилар:

«لَيَبْلُغَنَّ هَذَا الْأَمْرُ مَا بَلَغَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ، وَلَا يَثْرُكَ اللَّهُ بَيْتَ مَدْرٍ وَلَا وَبَرَ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ هَذَا الدِّينَ، بَعَزَ عَزِيزٌ أَوْ بِذَلِّ ذَلِيلٍ، عَزَا يُعِزُّ اللَّهُ بِهِ الْإِسْلَامَ، وَذَلًّا يُدِلُّ اللَّهُ بِهِ الْكُفْرَ»

«Бу иш (Ислом дини) кеча ва кундузнинг ҳукми ўтган ҳар бир манзилга, албатта, етиб боражак! Аллоҳ на бир шахарликнинг қошонасини ва на бир сахроликнинг кулбасини қолдирмайди — илло уларнинг ҳар бирига ушбу Динни киритади. Исломни қабул қилганларни азизлик билан юксалтиради, куфрни танлаганларни эса хорлик ичра қолдириб бўлса-да, Илоҳий ҳукмини ўрнатади. Аллоҳ бу Дин ила Исломни шон-шавкатга буркайди, куфрни эса зиллатга маҳкум этади».

МАШИНАСОЗЛИК САНОАТИНИ ТИКЛАШ – МУСТАМЛАКАЧИ ДАВЛАТЛАРГА ҚАРАМЛИКНИ КЕСУВЧИ ШАРЪИЙ ВОЖИБДИР

Мусъаб Умайр – Покистон

2026 йил 5 июнь куни Покистоннинг «Ал-Фажр» газетаси навбатдаги машъум хабарни тарқатди: *«Давлат банкининг хорижий валюта захиралари жорий молия йили учун 18 миллиард долларлик маррага яқинлашмоқда, бироқ савдо дефицитининг (ташқи савдодаги салбий фарқ) тобора кенгайиши мавжуд захиралар ва чет элдан келаётган пул ўтказмаларини ютиб юбориши билан таҳдид қилмоқда».*

Покистонда савдо дефицити муаммоси – кеча ёки бугун пайдо бўлиб қолган дард эмас. Бу ўнлаб йиллардан бери бюджет муҳокамаларининг «доимий меҳмони» бўлиб келаётган сурункали хасталиқдир. Покистон ташкил топган кунидан буён импорт харажатлари экспорт даромадларини «жонвордек» еб битиради. Ҳар галги ҳукуматлар савдо дефицитини бюджет тақчиллигининг асосий сабабчиси қилиб кўрсатишади-да, ушбу «чоҳ»ни тўлдириш учун янада кўпроқ қарз гирдобига ботишади. Сўнгра, халқаро судхўрлар олдидаги қарз мажбуриятларини бажариш учун халқнинг бўйнига солиқлар занжирини уришади. Бу дўзахий занжир фақат бир нарсага – олинган кредитларнинг фоизини (рибосини) тўлашга хизмат қилади, холос.

Аслида, Покистонда ҳукумат жилов кимнинг қўлида бўлишидан қатъий назар – хоҳ у фуқаролик маъмурияти бўлсин, хоҳ ҳарбий диктатура ёки уларнинг «дурагай» кўриниши бўлсин – манзара ўзгармайди: савдо дефицити доимий, қарзлар муттасил ўсиб боровчи, солиқлар эса халқни бўғаверади. Йил сайин азоб кучаяди, одамлар нажот истаб юртини тарк этади. Бироқ, оммавий ҳижрат бутун бир Уммат учун ечим эмас. Покистондаги мавжуд капиталистик тизим остида бу «қонли доира»дан чиқиш йўқлиги кундек равшан. Шунга қарамай, бу боши берк кўча мусулмонларни ўйлантириб, уларни нажот йўлини излашга мажбур қилмоқда. Бу машъум ҳалқани парчалаш учун эса воқеликка капиталист экспертларнинг кўзойнаги билан эмас, балки Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таолонинг ҳукмлари ва сиёсий ирода нуктаи назаридан қараш лозим.

Шаръий ҳукмлар татбиқ қилиниши лозим бўлган воқеликни синчиклаб таҳлил қилсак, Покистон давлат банкининг рақамлари саноатдаги сурункали ва стратегик нуқсонни фош этади. 2025 молия йилида импорт харажатлари 58,7 миллиард долларни ташкил этган бўлса, экспорт бор-йўғи 31,4 миллиард долларга базўр етди.

Фарқ – даҳшатли! Импортнинг энг катта улушини (15,9 млрд доллар) ёнилғи-энергия ресурслари ташкил этса, ундан кейинги ўринда 8,4 миллиард доллар билан «машиналар ва механик қурилмалар» ҳамда 2,16 миллиард доллар билан «транспорт воситалари» турибди. Экспортнинг «шоҳи» эса ҳамон ўша арзон хомашё ва дастлабки ишлов берилган тўқимачилик маҳсулотлари (17,4 млрд доллар) бўлиб қолмоқда.

Бу аянчли ҳолат бир қатор ташвишли саволларни ўртага ташлайди: Қандай қилиб саксон йилдан бери Покистон кишлок хўжалиги ҳалигача импорт машиналарига қарам бўлиб қолмоқда? Ахир бу халқ ядро қуролини яратишга кодир бўлган, дунёнинг энг ривожланган давлатларига «интеллектуал қаймоқ»ларни етказиб бераётган ақлли ва меҳнатсевар халқ-ку! Нима учун Покистоннинг тўқимачилик дастгоҳлари битта эҳтиёт қисм ишдан чиқса, Ғарбнинг оғзига қараб тўхтаб қолади? Нима учун ўз тупроғида ноёб металллар ва энергия манбалари бўла туриб, уларни қазиб олиш ва қайта ишлаш учун мустамлакачиларнинг техникасига муҳтож?

Бу саволларнинг жавоби битта ва у жуда ваҳимали: Покистон иқтисодиётида ўнлаб йиллардан бери **машинасозлик саноатининг йўқлиги** – тизимли ва мақсадли равишда амалга оширилаётган жиноятдир. Машинасозлик – бу шунчаки завод эмас, балки машиналарни ишлаб чиқарувчи «таянч саноат»дир. У

бўлмаса, иқтисодиётнинг бошқа тармоқлари – худди юраги бўлмаган тана каби – доимо ташқаридан бериладиган «сунъий нафас»га (импортга) боғланиб қолаверади.

Машинасозликнинг йўқлиги – тасодиф эмас, балки иқтисодий мустамлакачиликнинг энг жирканч режасидир. Мустамлакачи кучлар (АҚШ, Хитой, Россия ёки Европа) ишлаб чиқариш воситаларини фақат ўз қўлларида сақлаб туришга ҳаракат қилишади. Улар учун Учинчи дунё, хусусан, Ислом Уммати – фақат арзон хомашё базаси ва ўзларининг қимматбаҳо маҳсулотларини сотадиган улкан истеъмол бозоридир. Шу боис, Америка машиналарига қарамликдан қутулиб, Хитой техникасига ёпишиш – чохдан чиқиб, чуқурга қулаш билан баробар. Бу ҳеч қачон мустақил ва қудратли иқтисодиётни барпо этмайди. Покистон, Миср ёки бошқа Мусулмон юртларидаги аҳвол бир хил – барчаси мустамлакачилик занжири билан боғланган.

Бу иқтисодий қафас Халқаро Валюта Жамғармаси (ХВЖ) ва Жаҳон банки томонидан ишлаб чиқилган «ривожланиш моделлари» орқали бошқарилади. Бу моделлар Мусулмон юртларида йўллар, портлар ва омборлар қуришга рухсат беради, чунки булар хомашёни четга тезроқ ташиб кетиш ва тайёр импорт товарларини ичкарига осонроқ киритиш учун керак. Аммо улар ҳеч қачон ҳақиқий мустақиллик калити бўлган «машинасозлик ва оғир саноат»ни қуришга йўл қўйишмайди.

Чунки ўз машинасига эга бўлган давлат ўз ресурсларини ўзи казиб олади, ўз мудофаа тизимини ўзи қуради ва ҳеч кимга бош эгмайди.

Покистондаги хоин ҳукмдорлар Ғарб экспертларининг кўрсатмаларини сўзсиз бажариб, юртни жарликка етаклашда давом этишмоқда. ХВЖнинг 2026 йилги ҳисоботларига кўра, федерал ҳукуматнинг солиқ тушумлари бўйича мақсадлари 2002 йилдагидан 27 баравар ошиб кетган. Яъни саноат ўсиши ўрнига халқнинг қонини сўриш – тизимнинг асосий мақсадига айланган.

Яқин келажакда, Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таолонинг изни ила, Халифалик Давлатида татбиқ этилажак шаръий ҳукмлар юқорида зикр этилган иқтисодий боши берк кўчаларга мукаммал ва изчил муолажа тақдим этади. Бу ҳукмлар Мусулмонлар учун мустамлакачилик ботқоғидан қутулишнинг ягона нажот йўлидир. Шунини алоҳида таъкидлаш лозимки, бу ечимлар шунчаки назарий қарашлар ёки иқтисодий моделлар ичидаги навбатдаги вариант эмас, балки бутун инсоният Холиқининг амр ва қайтариқларидир. Уларга итоат этиш — Иймон ақидасидан суғорилган сиёсий ирода, зийраклик ва қатъиятнинг талаб қилади. Бу илоҳий низом машинасозлик саноатининг йўқлиги ва уни молиялаштириш муаммосини таг-туби билан ҳал қилади.

Биринчидан: **Машинасозлик саноатини барпо этиш – стратегик фарз** Бу — зоҳирий, эҳтимолий ва

яширин душманлар устидан моддий устунликни сақлаб қолиш йўлидаги шаръий бурчдир. Аллоҳ Таоло Анфол сураси, 60-оятида шундай буюради:

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ...﴾

«Ва уларга қарши қўлингиздан келган барча куч-қувватни ва отларни боғлаб туринглар, бу билан Аллоҳнинг душмани ва ўз душманларингизни қўрқитасизлар...».

Саноатнинг чўққиси ҳарбий саноатдир ва айнан у иқтисодиётнинг бошқа тармоқларини олдинга бошлайдиган инновациялар ўчоғи ҳисобланади. Шунингдек, мустамлакачиларга қарамлик зарарини даф этиш ҳам вожибдир. Расулulloҳ ﷺ: **«Зарар бериш ҳам, зарар кўриш ҳам йўқ»**, деганлар. Ва яна: **«Ким зарар етказса, Аллоҳ унга зарар етказади, ким қийнаса, Аллоҳ уни қийнайди»**, деганлар. Бутун Ислом олами Ғарб техникасига боғланиб қолгани сабабли улкан сиёсий ва иқтисодий талофатлар кўрмоқда. Рошид Халифалик бор имкониятини кучли машинасозлик базасини қуришга сафарбар этади. Шаръий даромадларга таяниш ва ҳаром харажатларни (судхўрлик тўловларини) тўхтатиш орқали Давлат дунёдаги энг етук ақл соҳибларини, хусусан Мусулмон мутахассисларни ушбу улкан лойиҳага жалб қилади.

Иккинчидан: **Рибо занжирини парчалаш** Қарзлар устига минаётган фоизлар рибодир ва уларни тўлаш

қатъиян ҳаромдир. Аллоҳ Таоло Бақара сурасининг 278-оятида буюрди:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ۚ﴾^{۲۷۸}

«Эй иймон келтирганлар! Аллоҳдан тақво қилинг ва агар мўмин бўлсангиз, рибонинг сарқитини тарк қилинг!». Ва ўша сурани кейинги оятида Аллоҳ таоло:

﴿فَإِن لَّمْ تَقْعَلُوا فَاذْنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ وَإِن تُبْتِغُوا فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ۚ﴾^{۲۷۹}

«Агар қилмасангиз, Аллоҳ ва Унинг Расулидан сизга қарши уруш эълон қилинганини билинг. Агар тавба қилсангиз, сизга ўз сармоянгиз бор, зулм ҳам қилмайсиз, зулмга ҳам учрамайсиз» деди. Ҳозирги воқелик шундаки, мусулмон давлатлари даромадларининг аксарияти рибо фоизлари ва кредитлар учун жарималарни тўлашга сарфланади. 2025 молия йилида умумий харажатлар 21,5 миллиард рупийни ташкил этган бўлса, федерал рибо фоизлари тўловлари 15,7 миллиард рупийни ташкил этган. Рибо фоизлари тўловлари 2022 молия йилидан 2025 молия йилигача 80,4% га ошган. Рибо — иқтисодиёт танасини ичидан кемирадиган ва уни мустақилликдан маҳрум этадиган оғир жароҳатдир.

Учинчидан: Фоизсиз қарзларни тўлаш: Қарздорликни бартараф этишнинг тўғри йўли — Покистонни тугамас рибо қарзлари ботқоғига ботирган даврда мамлакатни

бошқаришда иштирок этган коррупциялашган ҳукмдорлар ва амалдорларни жавобгарликка тортишдир. Ислом шариатида Пайғамбар ﷺ волийлар ва ишчиларнинг даромадларини ҳисобга олар эдилар. У зот ﷺ шундай деганлар: **«Кимни бирон ишга тайинласагу, маошини берсаг, у бундан кейин олган нарса хиёнатдир».** Умар ибн Хаттоб розияллоху анху амалдорларнинг мол-мулкини тайинлангунларига қадар ва ваколатлари тугаганидан кейин ҳисоблаб, уларда асоссиз топилган ортиқча нарсаларни олиб қўяр эдилар ва Байтулмолга топширар эдилар.

Тўртинчидан: Умматга зарар келтирувчи шартли янги қарзларни рад этиш: Қарзлар мустамлакачилик тараққиёт моделига асосланган шартлар билан келади. Бу эса чет эл кучларига қарамликни сақлаб қолади. Пайғамбар ﷺ: **«Исломда на зарар бериш, на зарар кўриш бор»**, деганлар. Шу сабабли, Халифалик Лондон ёки Париж клублари каби ташкилотлардан қарз олмайди ва қарамликнинг бузгунчи доирасини тугатади.

Бешинчидан: Шаръий даромадларга таяниш: Жумладан: ўлжалар, закот, хирож, конлардаги хумс, давлат мулки бўлган машинасозлик саноати, кофирлардан олинадиган божхона тўловлари, минераллар ва энергия манбаларидан келадиган даромадлар, меросхўрсиз қолган мерос маблағлари, коррупциялашганлардан қайтариб олинган маблағлар, жарималар ва эҳтиёж туғилганда бойлардан

олинадиган вақтинчалик солиқлар. Халифалик Ислом билан уруш ҳолатида бўлмаган давлатлар билан ташқи бозорларни кенгайтиради. Шунингдек, рибосиз, келишилган юқори кечиктирилган нархда ишлаб чиқариш учун зарур машина ва материалларни импорт қилиш бўйича келишувлар тузиши мумкин.

Олтинчидан: Энергетика ва минераллар сектори учун умумий мулкдан маблағ ажратиш: Пайғамбар ﷺ: «Мусулмонлар уч нарсада шерикдирлар: сув, ўт-ўлан ва оловда», деганлар. «Олов» сўзи ёқилғи маъносида бўлиб, саноат ва машиналарда ишлатиладиган барча энергия турларини ўз ичига олади. Буларнинг барчаси умумий мулкка киради. Бу хусусий мулк эмас, унинг фойдаси компания эгаларига берилмайди. Шунингдек, бу давлат мулки ҳам эмас, уни давлат хоҳлаганича сарфлай олмайди. Бу умумий мулк бўлиб, уни Халифалик бошқаради ва фойдасини Мусулмонлар оммаси эҳтиёжларига сарфлайди. Мусулмон юртларининг бирлашиши ресурсларни жамлашга ва саноат инқилоби учун кучли туртки бўлади.

Еттинчидан: Ташқи савдони олтин ва кумуш асосида қайта йўлга қўйиш ва долларнинг ҳукмронлигини тугатиш: Пайғамбар ﷺ олтин ва кумушни нақд пул воситаси деб белгиладилар. Барча муомалалар ушбу мезонга асосланар эди. Замонавий бирликлар бўйича: 1 динор = 4.25 грамм олтин, 1 дирҳам = 2.975 грамм кумуш. Ушбу тизимда бир давлат валютаси

бошқасига боғланган инқирозлар бўлмаган. Доллар дунёда ҳукмрон валютага айланганидан буён Америка иқтисодиётидаги тебраниш бошқа давлатларга ҳалокатли зарба беради, чунки захиралар қийматсиз қоғоз доллар билан қопланган. Халифалик долларнинг зулмкор ҳукмронлигига чек қўяди ва халқаро савдода олтин стандартига қайтишга етакчилик қилади.

Покистон ҳукмдорлари ҳар бир бюджетда қашшоқликни камайтириш ҳақида гапирадилар, бироқ уларнинг хатти-ҳаракатлари қашшоқлик ва қарзни кўпайтиради. Покистон ҳарбий куч, қишлоқ хўжалиги, инсон ресурслари ва минерал хазиналар бўйича дунёдаги энг кучли давлатлардан бири бўлса-да, ҳукмдорлар мавжуд иқтисодий мустамлакачиликдан манфаатдордирлар. Улар коррупция орқали улкан бойликлар тўплайдилар ва ҳеч қачон ҳақиқий ўзгариш олиб келмайдилар.

Ўзгариш ўз қўлимизда, динимиз орқали бўлиши керак. Бизга янги тизим, янги Конституция ва янги раҳбарият керак. Биз иккинчи Рошид Халифалик Конституциясини қайта тиклашга интилишимиз лозим. Малакали раҳбарият эса Ҳизб ут-Тахрир раҳбариятидир, у Ислом оламининг турли бурчакларида салоҳиятли шаръий сиёсатчилар авлодларини тайёрлади. Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло Қасос сурасининг, 77-оятида шундай марҳамат қилади:

﴿وَاتَّبِعْ فِيمَا ءَاتَاكَ اللَّهُ الْدَّارَ الْآخِرَةَ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ نَفْسَكَ
مِنَ الدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَتَّبِعِ الْفَسَادَ فِي
الْأَرْضِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ۗ﴾

*«Аллоҳ сенга берган нарса билан
охиратни излагин ва дунёдаги*

*насибангни ҳам унутма. Аллоҳ сенга
эҳсон қилганидек, сен ҳам эҳсон қил ва
ер юзида бузғунчиликни излама.
Албатта, Аллоҳ бузғунчиларни
севмас».*

АРАБ ТИЛИНИНГ ТАЪСИРИ, КЕНГАЙИШ ВА ТАРҚАЛИШ ҚУДРАТИ ҲАМДА ЭЪТИБОРСИЗЛИК ҲАЛОКАТИ

Қайс Ансорий – Ирок

Мусулмон Умматининг бугунги кундаги сиёсий ва фикрий таназули, юртларимизнинг мустамлакачилар оёғи остида хор бўлиши тасодифий ҳодиса эмас. Аксарият мусибатларимизнинг замирида битта заҳарли илдиз ётибди: Мусулмонлар онгида Ислом мафкурасини англаш ва тушуниш даражасининг кескин пасайиб кетгани. Бу заифликнинг асл сабаби эса — араб тилига бўлган эътиборсизлик оқибатида араб қувватининг Исломий қувватдан сунъий равишда ажратиб қўйилганидир.

Араб тили шунчаки бир миллатнинг мулоқот воситаси эмас, балки Исломнинг ажралмас бўлаги, унинг тилидир. Ваҳий — Аллоҳ Таолонинг каломи бўлмиш Қуръон ва Расулуллоҳ ﷺнинг муборак ҳадислари айнан шу тилда нозил қилинган. Демак, араб тилини чуқур англамай туриб, ваҳий матнларини ва улардаги илоҳий муродни тўғри тушуниш имконсиздир. Тўғри, Исломнинг олий маъноларини бошқа тилларга таржима қилиб етказиш мумкин ва бу вожиб амалдир, чунки бу ғоялар бутун инсоният ақлига хитоб қилувчи юксак ҳақиқатлардир. Бироқ Исломнинг ҳақиқий маъзини чақиш ва ундан ҳукм олиш учун араб тили калит вазифасини ўтайди.

Ислом инсонни тор миллатчилик ва қавмиятчилик кишанларидан ҳалос этди. У инсонлар ўртасидаги афзаллик мезонини қон ёки заминга эмас, балки тақвога боғлади. Муборак Қуръон ушбу сўзни тасдиқлаб Ҳужурот сурасининг 13-ояти каримасида эслатди:

﴿إِنْ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَلَّبُكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌۙ﴾

«Аллоҳ наздида энг ҳурматлигингиз тақволирогингиздир. Албатта, Аллоҳ билгувчи ва хабардордир».

Ушбу Илоҳий нидога лаббай деб жавоб берган ҳар бир инсон иккинчи даражали тобе эмас, балки тўлақонли шахс сифатида қабул қилинади. Араб бўлмаган мусулмон учун ҳам илмда юксалиш, Давлатда етакчилик ўринларини эгаллаш ва Мусулмоннинг асл вазифаси бўлган Даъватни дунёга ёйиш масъулияти худди араблар каби очикдир. Араб тили Мусулмонни кўр-кўрона тақлид қилишдан қутқариб, уни ижтиҳод ва етакчилик лаёқатига эга марказий шахсга айлантиради.

Бу тилнинг жамият ҳаётидаги ўрни бекиёс. Чунки ҳаёт тўхтаб турмайди, унда доимо янги муаммолар ва мураккаб воқеликлар туғилади. Мусулмон киши ҳар бир босган қадами, айтган сўзи ва тижорати учун Аллоҳ олдида ҳисоб беришини билади. Ҳатто

қалбидан кечган ўй-фикрлари учун ҳам ҳисоб борлиги эслатилган, сўнг марҳамат кўрсатилиб, масъулият амалий касбга юкланган. Мана Бақара сурасини 284-оятда бу қандай тасвирланган бир кўринг:

﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَإِنْ تُبْذَرُوْا مَا فِيْ اَنْفُسِكُمْ اَوْ تَخْفَوْهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهٖ ٱللَّهُ﴾

«Осмонлар ва Ердаги бор нарса Аллоҳникидир. Кўнглингиздагини ошкор қилсангиз ҳам, яширсангиз ҳам, Аллоҳ сизларни ўша билан ҳисоб қилар...».

Ҳисоб бериш — бу имтиҳон демакдир. Ҳар қандай имтиҳон эса олдиндан белгиланган дастур (Шариат) асосида бўлади. Аллоҳ Таоло бандаларига Ўз ҳужжатини қоим қилиш учун Расуллар юборганини Нисо сурасининг 165-оятда эслатди:

﴿... لِّنَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾

«Токи элчилардан кейин одамлар учун Аллоҳга қарши ҳужжат бўлмасин...».

Бу ҳужжатни англаш, яъни Аллоҳнинг иродасини тушуниш фақат араб тили орқали амалга ошади. Масалан, кимда-ким инглиз ёки немис университетида ўқишга кирмоқчи бўлса-ю, лекин ўша тилни билмаса, у на дастурни ўқий олади ва на имтиҳон саволларига жавоб бера олади. Бу кундек равшан ҳақиқатдир. Худди шундай, «Ислом Университети» деб аталмиш ҳаёт мактабида зафар қучиш ва Илоҳий имтиҳондан муваффақиятли ўтиш учун

унинг тилини ўрганиш энг бирламчи вожиб амалдир.

Хуллас, араб тили таъсир этиш, кенгайиш ва оламга тарқалишнинг мислсиз қувватига эга. Модомики, биз араб тилини Исломий қувват билан қайта уйғунлаштирмас эканмиз, Умматни бу ботқоқдан қайта юксалтира олмаймиз. Бу таназзул ва шўнғишнинг охири — Уммат сифатида фикрий ва сиёсий сахнадан бутунлай йўқ бўлиб кетиш (фано) билан якунланиши мумкин. Умматни қайта тирилтириш — араб тилини Исломнинг ажралмас воситаси сифатида қайта тиклашга боғлиқдир.

Араб тилининг таъсир ўтказиш қудрати хусусида сўз кетганда, аввало, таъсир ва таъсирланиш моҳиятига теран назар ташлаш лозим. Ҳақиқий таъсир — воқеликни бор бўйича гавдалантириш ва мақсад қилинган жиҳатларни қалб кўзгусида ёрқин намоён эта олиш қобилиятидан туғилади. Араб тилининг луғат хазинасига синчиклаб боқилса, ундаги ҳар бир ифода муайян бир ғояни шунчаки баён қилиб қолмай, балки уни жонли суратга айлантириш кучига эга экани намоён бўлади. Бу тил энг нозик тафсилотларни шу қадар дақиқ тасвирлайдики, натижада фикр ва қалб ўртасида ҳеч қандай тўсиқ қолмайди.

Араблар ўз тилларига воқеликни қандай бўлса, шундайлигича чизиб берадиган жонли бўёқларни — сўзларни жо қилганлар. Масалан, Имруул Қайснинг афсонавий тасвирини олайлик:

“مَكَرَ مَقَرَّ مَقْبَلٍ مَدْبِرٍ مَعًا”

كجلمود صخر حطّة السيل من علي

Гоҳ ҳамла, гоҳ чекиниш — ҳар иши бир онда жам,

Сел отган қоятош янглиз — ҳайбати ҳам серҳашам..

Бу ерда қахрамоннинг ва тулпорнинг шиддати шу қадар жонли ифодаланганки, тингловчи беихтиёр ўша юқоридан кулаётган қоянинг зарбидан чўчиб тушади. Бундан ташқари, араб тилидаги мажозий ифодалар ақлни шошириб, руҳиятни мафтун этади. Кўзни нарғиз гулига, оқаётган ёшни дуру маржонга, юзларни атиргулга, лабни унноб мевасига, тиш оқини эса дўлга ўхшатиб чизилган бадий суратлар шунчаки сўз ўйини эмас, балки инсон изтиробининг энг юксак нуқтасини кўрсатиб берувчи «баён сеҳри»дир:

”فأطرت لؤلؤاً من نرجس فسقنت ورداً وعضت على العناب بالبرد“

Наргис кўзидин ёғди дур, гул юзларин сероб этиб,

Унноб лабин тишлар ул ҳур — дўлдек тишин мизроб этиб.

Сўз балоғати ва тасвир нафосати ҳақиқат чегараларига шу қадар яқинлашадики, уни лол қолган ақллар «Сеҳрул-баён» (Баён сеҳри) деб атайдилар. Маънога мос энг нозик сўзни танлаш, жумла ичида унинг муסיқий оҳанги ва жарангини жойига қўйиш ҳамда уни ўз вақти-соатида

айтиш — қалбларда ҳақиқий сеҳр кучини пайдо қилади.

Тарихда нақл қилинишича, каттол амирлардан бири ўз вазирини тутиб келиш ва қатл этишни буюради. Шунда бир фидоий шоир дорда осилиб турган ўша мақтул (ўлик) қаршисига келиб, унга бағишлаб шундай буюк бир қасида ўқийдики, буни эшитган амир: «Қани эди, шундай гўзал мадҳга лойиқ бўлиш учун дорда осилиб турган ўша одам мен бўлсам эди!» деб орзу қилади. Шоирнинг бу жасорати ва сўз қудрати боис қатл ҳукми ортидан мана шу машҳур сўзлар тарихга муҳрланади¹. Ўша машҳур қасиданинг бошланиши қуйидагича эди:

علو في الحياة وفي الممات ** لحقّ تلك إحدى المعجزات
كان الناس حولك حين قاموا ** وفود نذاك أيام الصلات
كانك قائم فيهم خطيباً ** وكلهم وقوف للصلاة
مددت يديك نحوهم احتفاءً ** كمدهما إليهم بالهبات

Юксак эди соф ҳаётинг, кўкка кўтарди мамот,
Мўъжизадур бу ҳақиқат — сенга хосдур бу сабот.

Атрофингда жам бўлиб эл, гўё кутгайлар ниёз,
Инъом кутган элчи янглиз кўзинда порлар нажот

Дорда эмас, минбар узра тик турибсан, эй хатиб,
Барча жам, тортмиш сафин, гўё кутади салот.

Қўл узатдинг бағринг очиб — худди эҳсон онидек,
Жон нисор этмоқлигинг — бўлди энг олий закот!

Энди тасаввур қилинг: бу улкан ифода қуввати Ислоннинг юксак маънолари ва олий ғоялари билан қоришиб, Мусулмон кишининг тилида жарангласа, қандай натижа беради? У қандай тоғларни талқон қилиб, қайси хиссиётларни уйғотмайди дейсиз?

¹ Муаллиф тилга олган ўша амир — буюк саркарда Адудуддавла бўлиб, у ўз душмани, вазир Ибн Бақияни қатл эттириб, дорга осиб қўяди. Шоир ал-Анбарий дор тагига келиб, мана шу қасидани ўқиганида, Адудуддавла уни тутиб келишни буюради. Бирок

жазолаш учун эмас, балки сўз сеҳрига лол қолганидан: "Қани эди, шундай гўзал шеър менинг ҳақимда айтилиши учун дорда мен осилиб турган бўлсам эди!" деб хайратга тушади.

Масалан, Аллоҳ Таолонинг Бақара сурасининг, 266-оятидаги садақани миннат ва озор билан йўққа чиқарувчиларга қарата айтган огоҳлантиришига боқайлик:

﴿أَيُّدُ أَحَدُكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِّنْ نَّجِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ ۲۶۶

«Сизлардан биронтангиз хоҳлайдимики — унинг хурмозор ва узумзор боғи бўлиб, остидан анҳорлар оқиб турса ва боғида барча мевалар бўлса-ю, унга кексалик етиб, заифҳол ёш фарзандлари бўлган пайтда, ўша боғини бир оловли бўрон уриб, ёниб кул бўлса?! Аллоҳ тафаккур қилишингиз учун оятларини сизга мана шундай баён қилади». Бу шунчаки қайтариш эмас, балки инсон ҳиссиётини остин-устун қилиб юборадиган, тафаккурни жунбишга келтирадиган тирик суратдир. Мана шундай тил билан тақдим этилган Исломгина қалбларда инқилоб яратади, Мусулмонларни камолот чўққисига кўтаради ва Умматга йўқолган шон-шарафини қайтариб беради.

Бу таъсир жиҳатидан эди. Кенгайиш ва қамраб олиш борасида эса араб тилининг чегараси йўқ. Тарих гувоҳки, Мусулмонлар Халифалик Давлатини барпо этиб, дунёнинг биринчи рақамли қудратига айланганларида, араб тили ўша даврдаги барча фан ва билимларни ўз бағрига сиғдира олди. У нафақат мавжуд илмларни, балки йўқ бўлиб кетган цивилизацияларнинг меросини

ҳам қайта ишлаб, Исломий қолипга солишга имкон берди.

Машҳур шоир Ҳофиз Иброҳим араб луғатининг тилидан айтган ушбу мисралар нақадар ҳақиқат:

وَسِعَتْ كِتَابَ اللَّهِ لَفْظًا وَغَايَةً * وَمَا ضِقْتُ عَنْ أَيِّ بِهِ وَعِظَاتٍ
فَكَيْفَ أَضِيقُ الْيَوْمَ عَنْ وَصْفِ آلَةٍ * وَتَنْسِيقِ أَسْمَاءٍ لِمُخْتَرَعَاتٍ
أَنَا الْبَحْرُ فِي أَحْشَائِهِ الدُّرُ كَامِنٌ * فَهَلْ سَأَلُوا الْغَوَاصَ عَنْ صَدَقَاتِي
Бағрим ичра Ҳақ Калом лафз-ю олий гоёси,
Сигди оят, панд-у ҳикмат, ҳам мажоз-кинояси.

*Бир матоҳга ном беришга ожиз ўлсам воҳ бугун?!
Торми янги ихтирога бу луғат сармояси?*

*Бир денгизман - қаъри аро пинҳон қанча дуру лаъл,
Сўр гаввосдин: нечадур кўксимда маржон қояси?!*

Тилшунослик майдонида «иштиқоқ» (сўз ясалиши) деб аталган кенг бир эшик борки, у орқали биз исталган маъно ва мақсадни ифодалай оладиган янги лафзлар ҳамда ибораларни яшаш имконига эгамиз. Феълдан исм ёки исмдан феъл яшаш жараёни Араб тилини янги муфрадотлар ва замонавий қолиплар билан бойитишга кафилдир. Бу эса инсонларга етказилиши лозим бўлган олий маъноларни энг муносиб шаклларда тақдим этиш имконини беради.

Бундан ташқари, «таъриб» (арабийлаштириш) деб аталган яна бир муҳим соҳа бор. Таъриб жараёни ниҳоятда осон ва қулай бўлиб, у аслида ажамий (ёт) лафзни арабча вазн (ўлчов)га бўйсундиришдан иборат. Яъни, янги пайдо бўлган ажамий номлар ўз ҳолича (эгалари қўйган ном билан) қабул қилинади. Тил академиялари йўл қўйган хато — сўзнинг маъносини қидириб, сунъий ном тўқиш оворагарчилигига чек қўйилади. Агар ажамий исм арабча

вазнга мувофиқ бўлса (масалан, «телефон» сўзи каби), у ўз ҳолича қолади. Борди-ю, «телевизор» каби арабча вазнга тушмаса, ундан айрим харфлар туширилади ёки қўшилади ва арабча қолипга солинади. Сўнг ушбу отлардан «талфана» (телефон қилди), «талфаза» (телевизор орқали намоёйиш этди) каби феъллар ясалади. Бу услуб Араб тилининг истилоҳ ва тушунчалар бобида беқиёс кенгайишига, демакки, Уммат рўпарасидаги барча янги муаммоларга шаръий ечим ва ҳукмларни излаб топишда тилнинг нақадар мослашувчан эканига далилдир.

Тилнинг ёйилиши ва интишорига келсак, Араб тили ўз лафзлари, таркиби ва қоидалари билан ниҳоятда равон, вазнлари билан тартибга солинган ва талаффузда енгил тилдир. Тарих бу тилни имтиҳондан ўтказди ва у бу синовдан зафар билан ўтди. Бир пайтлар Араб тили бутун дунёнинг асосий тили эди. Уни ўрганиш барча халқлар учун осон бўлгани боис, Сибавайҳ каби араб бўлмаган буюк алломалар бу тилда ижод қилиб, чўққиларни забт этдилар. Тил Исломнинг ёйилиши йўлида ҳеч қачон тўсиқ бўлмаган, аксинча, зафарлар калитига айланган. Чунки Ислом инсон ақлига хитоб қилади ва қалбларни ларзага соладиган таъсир қувватига эга. Шу боис инсонлар Аллоҳнинг динига тўп-төп бўлиб кирганлар. Араб тили Қуръони Карим тили бўлгани учун ҳам, унга бирор миллатнинг хос тили сифатида қаралмаган. Аксинча, инсонлар уни ўзларининг иймон ва Ислом тили, илоҳий Китобларининг

тили деб билдилар ва уни ўрганишга жон-жаҳдлари билан киришдилар. Улар Қуръон оятларидаги бадий латофатни туйиш, илоҳий маъноларни тасаввур қилиш, ўз Китобларидаги мўъжизани ҳис этиш ва тиловат ила ибодат қилиш учун Араб тилининг адабиёти ва мағзини чақишга интилдилар.

Бу мулоҳазалар Араб тилининг аҳамияти ҳамда Исломнинг таъсир ва кенгайиш қуввати билан Араб тилининг ички қуввати ўзаро қоришиб кетгани ҳақидаги ҳақиқатнинг бир қисми холос. Модомики Мусулмонлар Араб тилига алоҳида эътибор қаратмас эканлар ва уни Ислом билан қайта чамбарчас боғламас эканлар, бу таназзулни тўхтатишга ҳеч қандай умид йўқ. Чунки бу тил — Мусулмонларнинг тилидир. Тилни Исломдан ажратишнинг оқибати барча Мусулмонлар учун даҳшатли туш (қобус) бўлиб қолмоқда. Зеро, Араб тили Исломнинг ажралмас, жавҳарий қисмидир ва динни усиз англаш асло мумкин эмас. Шу сабабли, яқин кунларда Аллоҳнинг изни ила барпо бўлажак иккинчи Рошид Халифалик давлати зиммасига Араб тилининг мавқеини тиклаш, унга бўлган эътиборни қайтариш ва уни яна бутун Ислом Умматининг ягона тилига айлантириш вазифаси тушади. Исломий қудрат билан арабча тил қуввати қайта бирлашгандагина, Уммат ўзининг аввалги шавкати ва дунёга пешволик қилиш мавқеини қайтариб олади.

Охирги дуоимиз: Оламлар Рабби
Аллоҳга ҳамдлар бўлсин.
Пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафога,

у зотнинг оилалари ва саҳобаларига
салавоту саломлар бўлсин.

ИСЛОМИЙ АҚИДА: ИНСОНИЙ ФИТРАТНИНГ БЕЗАВОЛ МЕЗОНЛАРИ

Халифа Муҳаммад – Иордания

Аллоҳ таоло Ўз Китобида, Рум сураси 30-оятда шундай марҳамат қилади:

﴿فَأَنذَرْتُكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝۳۰﴾

«Бас, (эй инсон!) ботилдан узилиб, юзингни тўғри Динга қарат! Аллоҳ инсонларни яратган ўша азалий Фитратни лозим тут! Аллоҳнинг бу хилқатини асло ўзгартириб бўлмас. Мана шу – энг устувор Диндир, лекин одамларнинг кўплари бунни билмайдилар».

Бу ояти кариманинг теран маъноларига шўнғишдан аввал, у туширилган муборак заминга назар ташлаш лозим. Ушбу оят, Роббул Олабийнинг сон-саноксиз мўъжизалари зикр этилганидан сўнг келади. У — ўликдан тирикни, тирикдан ўликни чиқарган, қакраган ерга жон бағишлаган, инсонни хоки пойдан яратиб, жуфтларни бир-бирига таскин топиши учун пайдо этган Зотдир. У — осмонлару ерни барпо этиб, тиллар ва рангларнинг хилма-хиллигида Ўз қудратини намоён этган. Кечани сукунат, кундузни эса ризқ талаб қилиш фурсати этган. Чакмоқни ҳам қўрқув, ҳам умид рамзи этиб, осмондан оби ҳаёт ёғдириб, ўлик ерни жонлантирган. Самолару замин Унинг амрига мунтазир, Унинг иродаси ила қарор топгандир. У, бизни қайта тирилтиришга қодир Зот, осмонлар ва ердаги бор мавжудот Уникидир, барчаси Унга итоат этгувчидир. У – аввал яратиб, сўнг қайта тирилтирувчидир.

Ана шундай буюк қудрат ва азамат манзараларидан сўнг, биз таҳлил этаётган ушбу ояти карима, балоғатнинг юксак намунаси бўлган «**фа**» (бас) кўмакчиси билан бошланади. Бу кўмакчи, гўёки ўзидан олдинги оятларда зикр этилган буюк ҳақиқатларга ишора қилиб, “*Агар сен Аллоҳнинг юқоридаги оятлардаги қудрати ва буюклигини билган бўлсанг, бас, юзингни тўғри динга қарат!*” деган маънони тақозо этади. Бу қисқалик ва мазмундорлик, Аллоҳ таолонинг каломидаги бетакрор балоғатдан бир намунадир.

Шундан сўнг, Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло Ўз расулига ﷺ юзини тўғри динга қаратишни буюрди. Шариатнинг олтин қоидаларидан бири шуки, Аллоҳ таолонинг Ўз расули

ﷺга қилган хитоби, агар Расулуллоҳ ﷺга хос эканлигига далил бўлмаса, бутун Умматга тааллуқлидир. Бизнинг ҳолатимизда эса, бу амрнинг Расулуллоҳ ﷺга хос эканлигига ҳеч қандай далил йўқдир. Бинобарин, юзни динга қаратиш амри умумий бўлиб, Набий ﷺни ҳам, бутун Умматни ҳам ўз ичига олади. Бу ҳақиқатни эса, кейинги 31-оят янада аниқроқ тасдиқлайди:

﴿مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۝۳۱﴾

«Ҳар бир ишингизда фақат Унга қайтиб (инобат қилиб) яшанг, Ундан қўрқинг, намозни тўқис адо этинг ва мушириклардан бўлиб қолманг!» Бу оятдаги «**мунийбийн**» (қайтган ҳолда) калимасининг жамъ шаклида келиши, шунингдек, ундан кейинги икки амр — «**ва аттақуҳу**» (ундан қўрқинглар) ва «**ва ақимус-солата**» (намозни тўқис адо этинглар), ҳамда наҳий — «**ва лаа тақуну**» (бўлманглар) ҳам жамоатга қарата айтилгани, бу амрнинг умумий эканлигига яққол далилдир.

Юзни иқомат қилиш, яъни тўғрилаш ва ўнглаш — бу бирор томонга оғмай, фақатгина бир нуқтага тикилиш демакдир. Бу эса, Динга тўлиқ ва холис юзланишни ифодаловчи киноядир. Куръони Каримда юзни иқомат қилиш ва йўналтириш ҳақида бир неча бор зикр этилган, жумладан, Аллоҳ таоло Иброҳим алайҳис саломнинг тилидан Анъом сураси, 79-оятда шундай деган:

﴿إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ ...﴾

«Албатта, мен юзимни осмонлар ва Ерни яратган Зотга қаратдим». Ва яна Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло Аъроф сураси, 29-оятида айтган:

﴿وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾

«Ҳар бир масжидда юзингизни тўғри тутинг ва Унга Динни холис қилган ҳолда дуо қилинг».

«Ад-Дин» сўзига қўшилган «Алиф-лом» таъриф артикли аҳдий (маълум) маъносини англатади, яъни Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло томонидан буюрилган маълум Дин, Расулуллоҳ ﷺга нозил қилган Аллоҳнинг Дини.

(حَنِيفًا) — «**Ханийфан**», яъни ханиф ҳолида. «Ханаф» сўзи «мойиллик» деган маънони билдиради. Бу эса, ботилдан ҳаққа мойил бўлишни англатади. Ҳақ билан ботил, иймон билан куфр бир ерда жамланмайди. Чунки Аллоҳни яратувчи ва тадбиркор Зот сифатида иймон келтириш, Ундан бошқа барчани инкор қилишни тақозо этади. Раб таоло буни Бақара сураси, 265-оятида шундай ифодалаган:

﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى ...﴾

«Ким тоғутга инкор қилиб, Аллоҳга иймон келтирса, батаҳқиқ, узилмас арқонни маҳкам тутган бўлади...».

(فَطَرَتِ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا) – «Аллоҳнинг Фитратига... У инсонларни ўша фитратда яратди...». «Фитрат» «фатора» феълидан олинган бўлиб, «яратди» деган маънони англатади. Аллоҳ субҳанаҳунинг Фотир сураси 1-оятдаги:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ...﴾

«Ҳамд осмонлар ва Ернинг Фотири (яратувчиси) бўлган Аллоҳгадир» қавли ҳам шундандир. Фитрат лафзи Аллоҳнинг буюклигига қўшимча қилинган, чунки у Аллоҳ субҳанаҳу ва таолонинг оятларидан биридир. Шу сабабдан Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло бу Фитратни ўз ичига олган нафсга ва унинг бу шаклда тўғриланганлигига қасам ичиб Шамс сураси 7-8-оятларида шундай деган:

﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ۚ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾

«Нафсга ва уни тўғрилаган Зотга қасамки, сўнг унга фужурини ва тақвосини илҳом қилди». Сўнгра, Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло бу Фитратни, инсон зотини айнан у асосда яратган Фитрат дея таъкидлади. Бу ўринда «ъалаа» жонли қўмакчисининг қўлланилиши, бу Фитратнинг инсон табиатига шунчалик мустаҳкам ўрнашиб, устувор мавқе эгаллаганини, гўё инсонларнинг устида олий ва ҳукмрон бўлиб турганини балоғат ила ифодалайди. Зеро, бу Фитрат инсон зотининг моҳиятига чуқур сингиб кетган, унинг устидан ўз мустаҳкам устуворлигини ўрнатган ва ҳеч бир куч уни ўзгартира олмас даражада собитдир.

Оятдаги «Фитраталлоҳ» калимаси (насб ҳолатида бўлиб), тақдиран: «Аллоҳ сени қай ҳолатда яратган бўлса, ўша Фитратинг тақозосига — яъни юзингни Аллоҳнинг динига қаратишга эргаш ва уни лозим тут!» деган маънодаги маҳзуф (яширин) феъл билан боғлангандир. Сўнгра, Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло: (لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ) «Аллоҳнинг яратишини ўзгартириб бўлмас» дейиш билан, бу Фитратнинг инсон табиатида нечоғли собит, бардавом ва ўзгармас эканини яна бир бор таъкидлади.

Демак, Одам алайҳиссаломдан тортиб, то қиёматгача келадиган энг сўнгги инсонга қадар — барча-барчаси асло ўзгармайдиган мана шу Фитрат асосида яратилгандир. Фитрат — инсоннинг аслий хилқати ва табиатига сингдирилган шундай бир туйғуки, у ўзидаги табиий ожизлик ва нуқсонни теран ҳис этиш орқали, фақатгина Якка-ю Ягона Холиқни муқаддас деб билишга ва Унга талпинишга маҳкумдир.

(ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ) — Оятдаги «ذَلِكَ» (Ана шу) кўрсаткич олмоши бу Дини Мубинни бошқалардан алоҳида ажратиб кўрсатиш, унинг мартабасини юксалтириш ва улуғлаш мақсадида қўлланган. «الْقِيَمُ» (Тўғри, устувор) сўзи эса араб тилидаги «файъл» (فَعِيل)

вазнида (худди «ҳаййин» ва «жаййид» сўзлари каби) бўлиб, бу вазн ўзак маънонинг, яъни «киём» (тўғрилиқ ва барқарорлиқ) сифатининг нақадар кучли ва мукаммал эканини ифодалайди. Бу ерда «киём» сўзи мажозий маънода ҳеч қандай эгрилик ва оғишнинг йўқлигини англатади. Худди Аллоҳ таолонинг Каҳф сураси, 1-2 ва Тавба сураси, 36 оятларида айтган муборак сўзларидаги каби:

﴿...وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ۖ فَيَمًا ...﴾ ﴿...ذَلِكَ الَّذِي يُقِيمُ...﴾

«...(Аллоҳ бу Китобни) ҳеч қандай эгрилиги бўлмаган, тик тутувчи (устувор) қилди...», »...Ана шу – энг тўғри, мустаҳкам Диндир...»

(وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ) «Лекин одамларнинг кўплари билмайдилар» — бу истидрок (тузатиш/изоҳ) бўлиб, дунё матоҳларига берилиб, ҳақ динни танишга олиб борадиган илмдан юз ўгирган кофир ва мушрикларнинг асл ҳолатини баён қилади. Бу таъриф Қуръони Каримнинг кўплаб ўринларида келган — инсонларнинг аксарияти илмсизлик, иймонсизлик ва ношукурлик билан сифатланишига тўла мос келади.

Ушбу контекстда «Фитрат» лафзидан мурод — инсон вужудига табиатан сингдирилган, унинг хулқ-атвори ва ҳаракатларини бошқариб турувчи омиллардир. Бу омиллар ўз ичига ейиш, ичиш, ухлаш каби жисмоний эҳтиёжларни ҳамда инсонга хос бўлган учта асосий ғаризани (инстинктни) олади: **диний интилиш (тадайюн), яшаш учун курашиш (бақо) ва наслини давом эттириш (навъ) ғаризалари.** Шунингдек, ушбу ғаризаларнинг турли кўринишлари, улар билан боғлиқ туйғу ва мойилликлар ҳам Фитрат тушунчасига киради.

Расулуллоҳ ﷺ бу ҳақда шундай марҳамат қилганлар: **«Ҳар бир туғилган гўдак Фитрат узра туғилади, сўнгра ота-онаси уни яхудий, насроний ёки мажусий қилади».** (Имом Бухорий ва Муслим ривояти). Имом Муслимнинг «Саҳиҳ»ида келган яна бир ҳадиси қудсийда Аллоҳ таоло шундай дейди: **«Мен бандаларимнинг барчасини ҳунафо (ҳақ йўлга мойил) қилиб яратдим. Сўнгра уларга шайтонлар келиб, уларни динларидан чалғитдилар, Мен ҳалол қилган нарсаларни уларга харом қилишди ва Мен бирон-бир ҳужжат туширмаган нарсаларни Менга шерик қилишга буюрдилар».**

Демак, Фитрат — ҳақ динга мойиллик (ҳанифийлик) ва бутун вужуди билан Аллоҳга таслим бўлиш (Ислом) билан мукаммал уйғунликка эгадир. Бу эса инсоннинг ўз табиатидаги ожизлик ва нуқсонни эътироф этиши ҳамда Борлиқни бошқариб турувчи ягона Холиқни муқаддас деб билиши, Унга сиғиниши зарурлигини англатади.

Хулоса қилиб айтганда, инсон фитратига айнан мос келадиган нарса — бу эътиқоднинг асли, яъни Аллоҳ субҳанаҳу ва таолони ягона деб билиш, ибодатда ҳам, тадбирда ҳам Уни яккаю ягона деб тан олишдир. Мана шу тавҳид — барча

Пайғамбарлар алайҳимуссалом юборилган илоҳий рисолатларнинг муштарак асоси ва пойдеворидир.

Шаръий ҳукмлар инсондаги жисмоний эҳтиёжлар ва ғаризаларнинг кўринишларини тартибга солиш, уларни инсонга ҳақиқий саодат ва хотиржамлик келтирадиган суратда қондириш учун келгандир. Ислом бу эҳтиёжларни қондиришда на жиловсиз эркинликка йўл қўяди ва на уларни бутунлай бостириб, тийиб ташлайди. Балки Ислом фалсафаси **моддиятни руҳ билан уйғунлаштириш** асосига қурилгандир.

Шундай экан, инсон ўзининг моддий эҳтиёжларини қондириш йўлидаги ҳар бир ҳаракатини Аллоҳ субҳанаҳу ва таолонинг буйруқ ва қайтариқларига (шариатга) амал қилган ҳолда бажарар экан, унда **руҳий тараф (ноҳия руҳия)** рўёбга чиқади. Бунда шариат ҳукмлари инсоннинг нафсоний хоҳишлари (ҳавойи нафс), табиати ёки шахсий мойилликларига зид келган тақдирда ҳам, у илоҳий белгиланган чегарада тўхтайди. Зеро, руҳий ҳаёт моддий ҳаракатни Холиқнинг амрига боғлаш орқалигина ҳосил бўлади.

Яҳуд ўсимтасининг хавотири: Мусулмонлар қўлига сифатли қурол тушиши - босқинчи тузилманинг қора туши

АҚШнинг Туркияга «F-35» қирувчи самолётларини сотиш эҳтимоли ҳақидаги тортишувлар Яқин Шарқдаги ҳарбий мувозанат масаласини яна очиб ташлади. АҚШ президенти Дональд Трамп Анқарага бу турдаги қирувчи самолётларни сотишни кўриб чиқаётганини эълон қилганидан бир неча соат ўтмай, сионистлар етакчиси Биньямин Нетаняху бу қадамга кескин қаршилигини билдирди. Нетаняху «CNN» телеканалига берган интервьюсида, Туркияга АҚШнинг энг сўнгги қирувчи самолётларини сотиш «уни Қўшма Штатларнинг дўст давлатига айлантирмайди», деб огоҳлантирди. У яҳуд тўдасининг раҳнамоси сифатида Туркиядаги тизимни «АҚШдан нафратланувчи Мусулмон Биродарлар жамоатининг тазйиқи остида» деб таърифлаб, бу тизим «АҚШ учун идеал иттифоқчи эмас. У менинг юртимни, ягона яҳудий вужудини йўқ қилиш билан таҳдид қилмоқда», дея қўшимча қилди.

У Трампи Туркияга қирувчи самолётларни сотмасликка шахсан ундаганини таъкидлаб, бу «Яқин Шарқдаги кучлар мувозанатини бузади», деди. Сўнгги бир неча йил ичида Ғазодаги ваҳшийликлар ва Сурия масаласи фонида «исроил» ва Туркия ўртасидаги кескинлик кучайди. Трамп Анқарада НАТО саммитида иштирок этаётган вақтида, ўз президентлигининг биринчи даврида Туркияга «F-35» қирувчи самолётларини сотишга қўйилган тақиқни бекор қилишга тайёр эканлигини билдирган эди. Туркиядаги ҳуқуқ ва халқаро муносабатлар профессори, доктор Самир Солиҳа «Ан-Наҳар» нашрига берган интервьюсида, «F-35» қирувчи самолётларини Туркияга сотишга қарши «исроил»нинг кескин позицияси минтақавий даражада ҳаво кенглигида стратегик устунликка эга бўлишга қатъий интилиши билан боғлиқ», деди. Унинг таъкидлашича, «F-35» қирувчи самолётлари масаласи фақатгина АҚШнинг Туркияга сотиш тақиқини бекор қилиш эҳтимоли билан чекланмай, Анқара ва Вашингтон ўртасидаги умумий мудофаа муносабатлари билан боғлиқ. У Туркиянинг қирувчи самолёт дастуридан чиқарилиши ва унга қарши санкциялар қўлланилиши, бир неча йил олдин самолётларнинг нархини тўлаган бўлса-да, Россиянинг «С-400» тизимини сотиб олгани туфайли юз берганини тушунтирди. У Анқара «самолёт ишлаб чиқариш дастурида шерик сифатида қайтишга, АҚШ санкцияларини бекор қилишга ва ўзининг миллий самолёти учун двигателлар олишга» ҳам интилаётганини қўшимча қилди.

Солиҳа Туркия-АҚШ муносабатларидаги сўнгги ижобий ишораларни муҳим деб ҳисоблайди. У сўзини якунлар экан, бу йўналиш «исроил»ни Туркиянинг бир нечта

«F-35» қирувчи самолётларига эга бўлишидан кўра кўпроқ хавотирга солаётганини айтди. Чунки Анқаранинг самолёт ишлаб чиқариш дастурига қайтиши, унга қарши санкцияларнинг бекор қилиниши ва АҚШ билан муҳофаа ҳамкорлигининг кучайтирилиши унинг ҳарбий салоҳиятини ва минтақадаги мавқеини оширади. Унинг фикрича, қонхўр малай Нетаняхунинг кескин реакцияси ва келишувга қарши чиқиши бу билан изоҳланади.

Ўз навбатида, «исроил» масалалари бўйича тадқиқотчи Ёсир Манна «Ан-Наҳар» нашрига берган интервьюсида, Нетаняхунинг Туркияга қирувчи самолётларни сотишга қарши чиқиши «оддий қурол савдосидан минтақавий кучлар мувозанатини қайта шакллантиришгача бўлган масала эканлигини «исроил» англаб етганини акс эттиради», деди. Унинг таъкидлашича, «исроил» стелс самолётига минтақавий монополиясини ўзининг сифатли ҳарбий устунлигининг энг муҳим элементларидан бири деб билади ва Туркиянинг бу платформага эга бўлиши унга кенг кўламли ҳужум, маълумот йиғиш ва узоқ масофали операцияларни амалга ошириш учун илғор имкониятлар беради. Айни пайтда Анқара ва Тель-Авив (босқинчилар уяси) ўртасидаги сиёсий муносабатларда кескинлик юқори даражада. У қўшимча қилди: «Шунинг учун, «исроил» позицияси келишувнинг ўзидан кўра, ҳарбий амалиёт эркинлигини ва узоқ муддатли ҳаво устунлигини сақлаш билан боғлиқ бўлиб, бу АҚШнинг Яқин Шарқдаги «исроил»нинг сифатли ҳарбий устунлигини сақлашга қаратилган анъанавий сиёсатига мос келади». Маннанинг сўзларига кўра, бу масала қўшимча аҳамиятга эга, чунки у «Нетаняхунинг кенгроқ АҚШ манфаатлари билан тўқнаш келганда Трампнинг хавфсизлик қарорларига таъсир қилиш қобилиятини тўғридан-тўғри синовдан ўтказди». У шунга эътибор қаратдики, «агар Трамп «исроил» эътирозларига жавоб берса ва келишувни чекласа ёки унга қўшимча шартлар қўйса, бу Вашингтондаги стратегик қуролланиш масалаларида «исроил» таъсирининг давом этишини тасдиқлайди; агар у «исроил» эътирозларига қарамай Туркияни F-35 дастурига қайтарса, бу Трамп маъмурияти НАТО билан боғлиқ ҳисоб-китобларига, Анқара билан муносабатларга ва минтақавий қайта позициялашувига устувор аҳамият бераётганини кўрсатади, ҳатто бу «исроил» позициясига зид келса ҳам». Шу нуқтаи назардан, Маннанинг фикрича, «синов нафақат қурол келишувининг келажаги билан чекланади, балки АҚШнинг хавфсизлик сиёсати устуворликларини белгилашда «исроил» таъсири чегараларини ўлчашга ҳам кенгайди».

Ал-Ваъй шарҳи:

Бу бир яҳуд вужудики, минтақадаги ҳар қандай ўзгаришдан дилхира бўлади. У шуни яхши англаб етганки, АҚШ ва Ғарбнинг арқонига ёпишмаса, Мусулмонларга ва ҳатто уларнинг айримларига ҳам қарши тура олмайди. Бу заҳарли ўсимтанинг Мусулмонларга қарши ожизлиги Аллоҳнинг Оли Имрон сураси, 112-оятдаги каломида шундай баён этилган: **«Уларга қаерда топилсалар ҳам хорлик битилди, магар Аллоҳнинг арқони ва одамларнинг арқони (Мусулмонларнинг паноҳи)**

билангина бундан мустаснодирлар. Ва Аллоҳнинг газабига дучор бўдилар ва уларга мускинлик битилди. Буларнинг барчаси уларнинг Аллоҳнинг оятларига куфр келтирганлари ва пайғамбарларни ноҳақ ўлдирганлари сабабидандир. Булар исён қилганлари ва тажовузкор бўлганлари сабабидандир».

Пасткаш Араб ҳокимлари ва яҳуд ҳамда халқаро коалиция “терроризмга қарши кураш” амалиётидан сўнг, Шомнинг янги ҳокимлари “НАТО” билан нормаллашувга юз тутмоқдалар!

Чоршанба куни Суриянинг янги ҳокими Аҳмад аш-Шараъ Анқарага етиб келди. У ерда НАТО саммити доирасида АҚШ президенти Дональд Трамп билан учрашиши кутилган эди. Чоршанба куни ўз ишини якунлаган ҳарбий альянс саммитида 36 давлат раҳбари, шунингдек, Форс кўрфази давлатларининг бир қатор вакиллари иштирок этдилар. Аш-Шараъ Туркия президенти Ражаб Тоййиб Эрдўған томонидан таклиф этилган эди. Трамп, Эрдўған билан яқин муносабатлари билан доимо фахрланиб келган бўлса-да, ўзининг суриялик ҳамкасбини “қатъий” деб таърифлади.

АҚШ президенти сешанба куни журналистларга шундай деди: «Эрдўғаннинг шарофати билан янги суриялик етакчи билан ажойиб муносабатларга эгамиз». У қўшимча қилди: «У бир ярим йил ичида ажойиб ишни амалга оширди ва мамлакатни бирлаштиришга муваффақ бўлди. Менинг у билан жуда ажойиб муносабатларим бор». У давом этди: «Кимдир уни жуда қатъий деб айтди... Мен унга президент Эрдўған билан бирга розилик берган эдим. Иккаламиз ҳам уни жуда қаттиқ хоҳлаган эдик». У ажойиб ишни амалга оширди, саъй-ҳаракатларни сафарбар қилишга муваффақ бўлди. Бу осон бўлмади. Ўн уч йиллик уруш Сурияда улкан вайронагарчиликларга олиб келди, у қайта қуриш учун халқаро ёрдамга муҳтож ва ҳали ҳам кўплаб таҳдидларга дуч келмоқда. Сешанба куни Дамашқда, Франция президенти Эммануэль Макрон турган меҳмонхона яқинидаги икки бомба ҳужумида 18 киши жароҳатланди. Аш-Шараъ ўтган йил ноябр ойида Сурия учун молиявий ёрдам олиш мақсадида Вашингтонга ташриф буюрган эди. Аммо у ўтган ой Трампнинг Ливанда Ҳизбуллоҳга қарши ҳарбий аралашув таклифларини рад этди, Ҳизбуллоҳ эса «исроил» билан очик кураш олиб бормоқда. У ўтган ойдаги интервьюсида шундай деди: «Биз Ливан ва Сурия ўртасида иқтисодий каналларни излаяпмиз, ҳарбий каналларни эмас». (arabic.net – инглиз версиясидан таржима қилинган).

Ал-Ваъй шарҳи: Трамп Аҳмад аш-Шараъни доимий равишда «мен унга розилик бердим» ёки «мен уни олиб келдим» деб ҳақоратлашда қатъий турибди. Бунинг эвазига эса Аш-Шараъ Трампга дўстона муомала қилиб, миннатдорчилик билдирмоқда. Ғазо ва Эрон аҳлини ўлдираётган, Ироқ ва Афғонистон аҳлини қатл қилган ва Ислом юртларини босиб олган Америка миннатдорчилик ва дўстликка лойиқ бўлиб қолдими?! Исломга қарши кураш байроғини кўтариб, бунинг ортидан Исломга қарши уруш олиб борган, Башар, Сиси ва ибн Салмон каби Мусулмонлар

қонини тўкишдан ва Исломга қарши кечаю кундуз курашишдан бошқа нарсани билмайдиган режимларни қўллаб-қувватлаган Америка энди миннатдорчиликка сазоворми?! Суриянинг янги ҳокимлари ҳақиқатдан ҳам бу жозибага қўшилишга рози бўлдиларми? Ва улар Мусулмонларни НАТО ҳарбий сояси остида ишлашга жалб қилиш босқичига етишдиларми, яъни Мусулмонлар кофирларнинг байроғи остида, масалан, НАТО байроғи остида ташқи томондан жанг қилишлари керак бўлиб, айна пайтда Сурия ва Фаластинни яхуд вужудидан озод қилишлари тақиқланганми?!

Яхуд вужудининг Кнессети масжидлардаги Азонни чеклаш тўғрисидаги қонун лойиҳасини маъқуллади!

Яхуд вужудининг Кнессети биринчи ўқишда ибодат уйларида, хусусан, масжидларда «шовқиннинг олдини олиш» баҳонаси билан овоз кучайтиргичлардан фойдаланишни чеклаш бўйича «Муаззин» қонун лойиҳасини қабул қилди. Ушбу қонун лойиҳасини 50 аъзо қўллаб-қувватлади, 36 аъзо қарши чиқди. Бу қадам кенг мунозараларга ва араб партиялари томонидан ирқчилик айбловларига сабаб бўлди.

Қонун тарафдорлари унинг мақсади дин эркинлигига путур етказиш эмас, балки масжидлардаги овоз кучайтиргичларнинг қаттиқлигидан жабр кўрган аҳолининг ҳаёт сифатини ҳимоя қилиш эканини даъво қилишмоқда. Улар Хитой каби бошқа мамлакатларда ҳам бундай прецедентлар борлигини таъкидлашмоқда. Бу очикдан-очик Мусулмонларга қарши адоватнинг яна бир кўринишидир!

Бунинг аксига, қонун муҳолифлари, шу жумладан Кнессетдаги араб аъзолари ва Адлия вазирлигидаги айримлар, бу қонун араблар ва Мусулмонларга қарши қаратилганлигини ва шовқин муаммосини мавжуд қонунлар орқали, тенглик ва ибодат эркинлигига путур етказадиган махсус қонунчилик қабул қилмасдан ҳам ҳал қилиш мумкинлигини таъкидлашмоқда.

Эслатиб ўтамиз, қонун ҳали ўз босқичларининг бошида бўлиб, унинг якуний тасдиқланишидан олдин биринчи, иккинчи ва учинчи ўқишларда муҳокамалар ва овоз бериш жараёнларидан ўтиши керак.

Ал-Ваъй шарҳи: Аллоҳ таолонинг Тавба сураси, 32-оятдаги сўзлари нақадар ҳақ: *«Улар Аллоҳнинг нурини оғизлари билан ўчирмоқчи бўладилар. Ҳолбуки, Аллоҳ кофирлар ёқтирмасалар ҳам, Ўз нурини тўла қилишни истайди».*

ИЛМИЙ МЕТОД ВА УНИНГ НУҚСОНЛАРИ (1)

Юсуф Сарсий – Фаластин

Кириш: Ғарб тафаккурининг «парчалаб ўрганиш» иллоти

Замонавий Ғарб тамаддуни, хусусан, унинг капиталистик модели мутлақ моддиятчилик ва тажрибавий қарашлар устига қурилган. Бу тизим воқеликни бутунлигича эмас, балки майда бўлақларга ажратиб, ҳар бир қисмни алоҳида-алоҳида ўрганиш орқали ҳақиқатга етишишни даъво қилади. Фан тилида **«редукционизм»** (мураккабни сунъий соддалаштириш) деб аталадиган бу усул лаборатория шароитида табиий жараёнларни кузатишда маълум ютуқларга эришган бўлса-да, вақт ўтиши билан у улкан хатога айланди. Яъни бу шунчаки лаборатория воситаси бўлиб қолмай, инсон, жамият ва бутун ҳаёт ҳақидаги тадқиқотларнинг асосий мезонига айлантирилди.

Бунинг оқибатида Ғарб дунёқарашида инсон — жамиятдан узилган, мустақил ва яккаланган бир жонзот сифатида талқин қилина бошлади. Улар учун жамият шунчаки одамлар тўпламидан иборат бўлиб қолди. Ваҳоланки, инсонларни бир-бирига маҳкам боғлаб турувчи омиллар — умумий ғоялар, муштарак туйғулар ва ҳаётни бошқарувчи низомлар (тизимлар) эътибордан четда қолдирилди. Бундай юзаки ва «парчалаб ёндашиш» натижасида капиталистик давлатларда оғир маънавий, ижтимоий ва иқтисодий инқирозлар бўй кўрсатди. Зеро, воқелик тарқоқ бўлақлар йиғиндиси эмас, балки

ҳар бир қисми бир-бирига чамбарчас боғланган, мунтазам таъсирлашиб турувчи яхлит бир тизимдир.

Шайх Тақиюддин Набҳонийнинг жамият ташҳиси

Капиталистик мафкуранинг энг заиф нуқтаси — унинг шахсга ҳаддан ташқари урғу бериб, жамиятни ташкил этувчи ижтимоий ришталарни инкор этганидир. Бу муаммони энг теран таҳлил қилган мутафаккирлардан бири шайх Тақиюддин Набҳоний раҳимахуллоҳдир. У киши ўзларининг машҳур «Ислом низоми» асарида жамият шунчаки одамлар оломони эмаслигини илмий асослаб бердилар.

Муаллифнинг фикрича, жамиятнинг энг муҳим таркибий қисми — инсонлар ўртасидаги **доимий муносабатлардир**. Бу муносабатлар эса учта устун: **фикрлар, туйғулар ва қонунлар** устига қурилади. Шу боис, Набҳонийнинг капитализмга нисбатан танқиди шунчаки сиёсий ёки ижтимоий эътироз эмас, балки жамият табиатини яхлит тизим сифатида англашга асосланган илмий хулоса эди. У киши жамиятни ислоҳ қилишда ҳар бир шахсни алоҳида-алоҳида тарбиялаш кифоя эмаслигини, балки инсонлар ҳаётини тизгинлаб турувчи умумий ғоялар ва тизимларни тубдан ўзгартириш шартлигини таъкидладилар.

Моддий методнинг чегараси ва Ақлий методнинг устуворлиги

Шайх Набҳоний раҳимаҳуллоҳ моддий тафаккурнинг (хоҳ капиталистик, хоҳ коммунистик бўлсин) маърифий асосларини қаттиқ танқид остига олдилар. У киши ўзларининг шоҳ асарларидан бири — «Ат-Тафқир» («Фикрлаш») китобида «илмий-тажрибавий метод»нинг нуқсонларини очиб бердилар. Бу метод фақат лабораторияда, ҳис қилиш мумкин бўлган моддий ашёларни ўрганишдагина самара беради, аммо инсоният билимларининг барча соҳалари учун мезон бўла олмайди.

Шу сабабли у киши «Ақлий метод»ни қайта тиклашга чақирдилар. Чунки фақат ақлий методгина воқеликни тўғри тушуниш, унга холис баҳо бериш ва энг муҳими — ҳаётнинг энг олий масалаларида (ақида, фикр, сиёсат ва ижтимоий ҳаётда) тўғри ҳукм чиқаришга қодир бўлган ягона меъёрий ёндашувдир.

Илмий метод ва парчалаб ўрганиш услуби: ғарб тафаккурининг тадрижий юксалиши

XVII асрдан эътиборан Ғарбнинг капиталистик тамаддунида Фрэнсис Бэкон, Исаак Ньютон ва Рене Декарт каби сиймолар номи билан боғлиқ бўлган улкан илмий инқилоб юз берди. Бу инқилобнинг ўзагини **тажрибавий метод** (эмпиризм) ташкил этарди. Ушбу ёндашув бир асосий ғояга таянган: мураккаб ҳодисаларни тушуниш учун уларни яхлит ҳолда ўрганиш шарт эмас, балки уларни кичик бўлақларга ажратиш, лаборатория шароитида алоҳида ўлчаш ва тажрибадан ўтказиш кифоя.

Шу тариқа фалсафада **«редукционизм»** (яъни мураккабни майда қисмларга келтириш ёки парчалаб ўрганиш) деб номланган йўналиш пайдо бўлди. Бу оқим вакиллари «бутунни тушуниш — унинг энг кичик бўлақларини ва ўша бўлақларнинг ўзаро таъсир қонунларини билиш демакдир», деб ҳисоблашди.

Нима учун тажрибавий мактаб «парчалаш»га муҳтож эди?

Тажрибавий метод, айниқса Бэкон ва Ҳюм давридан бошлаб, инсон билимларини фақат бевосита ҳис қилиш ва кузатувга асослашни мақсад қилган эди. Бироқ табиатдаги мураккаб ҳодисаларни бор бўйича, яхлитлигича тажрибадан ўтказиш ниҳоятда мушкул вазифа бўлиб чиқди. Тадқиқотчи ҳар бир омилнинг таъсирини аниқ ажратиб олиши учун воқеликни сунъий равишда соддалаштиришга, баъзи омилларни бошқаларидан «мажбуран» ажратиб олишга мажбур бўлди.

Лабораториядаги олимнинг иши шундан иборат: у бир ўзгарувчини назорат қилади, қолганларини эса ўзгартирмай собит сақлайди. Бундан мақсад — муайян сабаб ва натижа ўртасидаги боғлиқликни «тоза» ҳолда аниқлашдир. Демак, тажрибавий илм учун воқеликни лабораторияда жиловлаш мумкин бўлган содда бирликларга **«парчалаб ташлаш»** зарурий шартга айланди.

Илм-фаннинг ютуғи ва чегараси

Шундай қилиб, парчалаб ўрганиш услуби тажрибавий мактаб учун мураккаб воқеликни илмий текширувга яроқли ашёга айлантиришнинг асосий

воситаси бўлиб хизмат қилди. Лаборатория шароити ҳодисани соддалаштиришни, мураккаб таъсирларни чеклашни ва муайян бир элементни қатъий назорат остида ўрганишни талаб қилади.

Масалан, бирор модданинг ёнишини ўрганаётганда олим кислород миқдори, ҳарорат ва ёнилғи турини қатъий назорат қилади. Агар бу соддалаштириш ва парчалаш бўлмаса, тажрибани бошқариб бўлмайдиган ҳолатга келади ва ҳақиқий сабабни иккиламчи омиллардан ажратиб бўлмай қолади.

Бу метод Ғарб илмий инқилобининг муваффақият калити бўлди. У табиатни тушунарсиз ва чалкаш бир борлиқдан — ўлчаш ва математик ҳисоблаш мумкин бўлган аниқ тизимларга айлантирди. Олимлар «табиат» деган умумий тушунча ўрнига ҳаракат, куч, иссиқлик, электр ва атомларни алоҳида-алоҳида ўргана бошладилар. Бу эса физика, кимё, муҳандислик ва замонавий технологияларнинг мисли кўрилмаган даражада ривожланишига туртки бўлди. Нисбатан оддий ҳодисаларни ўрганишда, айниқса классик физикада, бу метод ҳайратланарли даражада иш берди ва қисқа вақт ичида замонавий илм-фаннинг марказий таянчига айланди.

Моддий-тажрибавий билим назарияси: ғарб тафаккурининг тубанлашув йўли

XVIII асрда Дэвид Хюм майдонга чиқиб, тажрибавий методга янада кескинроқ маърифий асос берди. Унинг фикрича, биз «сабаб ва натижа» деб

атаётган боғлиқлик аслида нарсаларнинг ўзида мавжуд бўлган ҳақиқий зарурат эмас. Бу шунчаки ҳодисаларнинг кетма-кет такрорланиши натижасида инсон онгида шаклланган «**инстинктив кўникма**» ёки «руҳий одат»дир.

Хюм буни шундай тушунтиради: инсон оловнинг ёғочни ёндирганини кўп марта кўргач, беихтиёр улар ўртасида боғлиқлик бор деб ўйлай бошлайди. Оқибатда ақлда «олов — ёнишнинг сабабчиси» деган фикр ўрнашиб қолади. Бироқ, Хюмнинг даъвосига кўра, бу алоқа воқеликда мавжуд эмас, балки ақлимизнинг тез-тез такрорланувчи ҳодисаларга ўрганиб қолгани натижасидир.

Билим чегараларининг торайиши

Бундай шубҳапарастлик кейинчалик Жон Стюарт Милл ва замонавий «позитивизм» (фақат исботланган фан) мактаблари томонидан янада ривожлантирилди. Ушбу мактаблар билим эшикларини фақат «бевосита тажриба» ва «кузатув» деворлари билан ўраб ташлашди. Уларнинг ҳукмига кўра, инсон сезги аъзолари билан текшириб бўлмайдиган ҳар қандай нарса — беҳуда вақт сарфи ёки ҳеч қандай ҳақиқатни ифодаламайдиган «метафизика» (ғайбий масалалар) ҳисобланади.

Саноат инқилоби ва табиий фанларнинг гуркираб ривожланиши бу тажрибавий қарашни Ғарб тафаккурида мутлак ҳокимга айлантирди. Кўпгина файласуф ва олимлар наздида тажрибавий метод шунчаки бир усул эмас, балки **тўлиқ моддий мафкурага**

айланди. Эндиликда воқеликни фақат шу кўзойнак орқали талқин қилиш ва билимни фақат шу йўл билан эгаллаш мумкин, деган «монополия» ўрнатилди.

Маънавият ва ақлнинг кадрсизланиши

Бундай ёндашув натижасида бевосита тажрибага таянмайдиган фалсафа, мантиқ, ақлий тадқиқотлар, дин ва ғайб масалалари каби билим соҳаларининг кадри ер билан битта қилинди. Ҳатто инсон руҳияти ва жамият ҳаётига оид фанлар — психология, социология ва педагогика — мажбуран лаборатория қолипларига солинди. Оқибатда инсон ўз руҳияти, яратилиш ғояси ва маънавий мақсадларидан маҳрум этилиб, шунчаки «биологик механизм» даражасига тушириб қўйилди.

Вақт ўтиши билан тажрибавий метод табиатни ўрганиш воситаси бўлишдан тўхтаб, билимни фақат «кўриладиган, ўлчанадиган ва тажриба қилинадиган» нарсалар билан чеклайдиган **ашаддий моддиятчилик фалсафасига** айланди. Бу эса ақлнинг мустақил равишда ҳақиқатни топиш ва далиллар орқали хулоса чиқариш қобилиятини инкор этди. Натижада атеизм (худосизлик), агностицизм (билишнинг иложи йўқлиги) ва абсурдизм (ҳаётнинг мантиқсизлиги) каби оқимлар кенг илдиз отди. Зеро, тажриба билан исботлаб бўлмайдиган ҳар қандай қадрият шубҳа ёки инкор остида қолди.

Шу тариқа, бир пайтлар фан учун фойдали бўлган тажрибавий метод эндиликда инсон нимага ишониши ва нимани рад этиши кераклигини

белгилаб берувчи «маънавий камоқхона»га айланди.

Тизимлар илмининг исёни: ҳақиқатнинг яхлит талқинига қайтиш

Вақт ўтиши билан илмий тараққиётнинг ўзи «парчалаб ўрганиш» (редукционизм) услуги, гарчи катта ютуқларга эришган бўлса-да, борлиқдаги ҳамма нарсани тушунтиришга ожиз эканини кўрсата бошлади. XX асрга келиб фан соҳалари, айниқса, экология, иқтисодиёт, мия фаолияти ва мураккаб тармоқларни ўрганиш жараёнида муҳим бир ҳақиқат аён бўлди: тизимнинг кичик бўлақларини алоҳида-алоҳида билиш — ўша тизимнинг умумий хулқ-атворини тушуниш ёки олдиндан айтиб бериш учун мутлақо етарли эмас экан.

Мураккаб тизимлар **«интизомли янгилааниш» (пайдо бўлувчи хусусиятлар)** деб аталувчи сифатларга эга. Бу шуни англатадики, тизимнинг ҳар бир қисмини алоҳида ўрганганингизда унда йўқ бўлган хусусият, бу қисмлар бирлашганда тўсатдан пайдо бўлади. Демак, тизимни англаш учун фақат бўлақларни эмас, балки уларни боғлаб турувчи муносабатларни, ташкиллашиш тартибини ва уларнинг ўзаро таъсирини ўрганиш шарт.

Масалан, миянинг ҳар бир хужайрасини алоҳида ўрганиш орқали инсон онги ва ақли нима эканини аниқлаб бўлмайди. Худди шунингдек, ҳар бир шахсни алоҳида таҳлил қилиш билан жамиятнинг табиатини тушуниб бўлмайди. Чунки жамият — бу

шунчаки одамлар тўплами эмас, балки индивидларда алоҳида ҳолда мавжуд бўлмаган, фақат ўзаро алоқа ва тизимли ташкилотчилик натижасида юзага келадиган янги бир воқеликдир.

Янги йўналишлар ва сабаб-натижа алоқасининг қайта тикланиши

Шу эҳтиёждан келиб чиқиб, 1940-50 йилларда «Тизимлар илми» ва «Умумий тизимлар назарияси» каби янги фикрий оқимлар пайдо бўлди. Кейинчалик улар мураккаблик илмлари, сунъий интеллект ва кибернетика билан бойиди. Бу йўналишлар бир овоздан шуни таъкидлади: воқеликни тушуниш учун уни майда бўлақларга совуриш эмас, балки унинг **умумий тузилишини, ички тартибини ва тескари алоқа механизмларини** ўрганиш лозим.

Шу билан бирга, фалсафа майдонида ҳам Дэвид Хьюминг «сабабият — шунчаки кўникишдир» деган қарашларига қарши кучли раддиялар берилди. Замонавий файласуфлар **«Қудратлар онтологияси» (Powers Ontology)** деб номланган тушунчани илгари сурдилар. Бу ғояга кўра, моддий борлиқ шунчаки тасодифий ҳаракатланадиган жонсиз жисмлар эмас. Ҳар бир нарса ўзига хос табиат ва таъсир ўтказиш қудратига эга. Масалан, олов Аллоҳ унга ато этган табиий хусусияти билан куйдиради, сув ўз табиати билан чанқокни қондиради. Нарсалар ўртасидаги боғлиқлик шунчаки ақлнинг одати эмас, балки борлиқнинг ичига жойланган ҳақиқий, воқеий сабаб-натижа алоқасидир.

Тўлқинлар ортидаги ҳақиқат

Шундай қилиб, замонавий илм-фан ва фалсафа аста-секин воқелик — бир-биридан узилган ҳодисалар тўплами эмас, балки мустаҳкам сабаб-натижа ришталарига асосланган **яхлит бир тизим** эканини тан олишга қайтмоқда. Албатта, бу янгилик лаборатория ва тажрибанинг аҳамиятини инкор этмайди, балки уларнинг чегарасини кўрсатиб беради.

«Парчалаб ўрганиш» оддий элементларни билиш учун фойдали қурол бўлиб қолаверади, аммо ҳаёт, жамият ва коинот каби мураккаб тизимларни англаш учун энди ақлий таҳлил, тизимли ёндашув ва яхлит тузилишни тушуниш талаб этилади. Бугунги кунда олимлар қисмларни ўрганишни бутунни ўрганиш билан бирлаштиришга мажбур бўлмоқдалар. Бу эса воқелик тарқоқ моддалар йиғиндиси эмас, балки ниҳоятда аниқ ва тартибли ўлчовлар асосида қурилган «буюк бир тизим» эканини яна бир бор исботламоқда.

Тизимлар илми ва замонавий билим назарияси: ғарб тафаккурининг чорасизлиги

Мураккаб тизимларни ўрганишдаги улкан ютуқлар ва уларнинг амалиётдаги самарали натижалари бир ҳақиқатни кўрсатди: «парчалаб ўрганиш» (редукционизм) услуби воқеликни тўлиқ англаш учун етарли эмас. Айниқса, қисмларнинг ўзаро боғлиқлиги, ички тартиби ва бир-бирига таъсири асосига қурилган тизимлар ҳақида гап кетганда, бу услуб ўз-ўзидан ожиз қолади.

Бироқ замонавий Ғарб фалсафаси ўз билим назариясини тубдан қайта кўриб чиқиш учун етарли маърифий жасорат кўрсата олмади. Улар тизимлар илмига фақат техник жиҳатдан фойдали бўлган амалий бир курул сифатида қарашди, холос. Ҳақиқатни фақатгина «бевосита тажриба» чегарасига қамаб қўйган эски билим назарияси эса ўзгаришсиз қолди. Натижада, Ғарб тафаккури ҳамон ақлни ҳақиқатни аниқлашдаги мустақил ваколатидан маҳрум этувчи, уни фақат моддиятга тобе қилиб кўювчи занжирлардан қутула олмади.

Ақлий методнинг қадрини тиклаш вақти келди

Аслида, илм-фандаги бу бурилиш «Ақлий метод»га бўлган ишончни қайта тиклаши лозим эди. Инсон билимга нафақат кузатиш ва тажриба орқали, балки ақлий тафаккур, муносабатларни таҳлил қилиш ва сабаб-натижа заруриятларини англаш орқали ҳам етишишини тан олиш вақти келди. Мураккаб тизимларнинг ўзиёқ шуни исботладикки, воқеликни англаш учун фақат майда бўлақларни пойлаш кифоя эмас, балки ўша бўлақларни бирлаштириб турган умумий тузилишни тушуниш шарт.

Афсуски, кўплаб замонавий илмий йўналишлар ақлга ҳамон тажрибанинг

бир «қуйруғи» ёки тобеси сифатида қарашда давом этмоқда. Улар ақлни мантикий хулосалар орқали мустақил равишда ҳақиқатга ета оладиган қудратли восита деб тан олгилари келмайди. Шу сабабли, илм-фаннинг ўзи бу услубнинг нуқсонларини фош қилган бўлса-да, «тажрибавий-парчалаш» мантиқи ҳамон билим тушунчаси устидан ҳукмронлик қилмоқда.

Янги маърифий мувозанат сари

Бугунги кунда тажрибавий методнинг ҳақиқий ўрни ва доирасини қайта белгилаб олиш кечиктириб бўлмас заруратдир. Тажрибавий метод — воқеликни талқин қилувчи ягона ва мутлақ мезон эмас, балки ўлчаш мумкин бўлган табиий ҳодисаларни ўрганиш учун фойдали бир восита, холос.

Бунинг муқобилида эса, ақл ва ақлий фикрлаш методига бўлган эътиборни қайта тиклаш лозим. Зеро, ақл сабаб-натижа алоқаларини ва мураккаб тизимларни моҳиятан англашга, тажрибага зид бўлмаган, балки у билан уйғунлашадиган ва керак бўлганда тажриба чегараларидан ошиб ўтадиган мустаҳкам ҳақиқатларга етишишга қодир бўлган ягона кучдир.

(Давоми бор...)

СЎНГГИ СЎЗ:

ШАЙБОНИЙ ВА АҲМАД АШ-ШАРАЪНИНГ «ЖАННАТ ВАСИҚАСИ»: КОФИРНИНГ ИЛТИФОТИДАН СУЮНГАН ЖАНОБЛАР!

Шомнинг янги «хукмдори» Аҳмад Шараъ ва унинг лаббайгўй вазири Асъад Шайбонийнинг АҚШ санкциялари бекор қилингани ҳақидаги варақни гўёки «жаннат васиқаси»ни қўлга киритгандек маҳкам тутиб, оғзи қулоғида тушган суратларини кўрган одам, буларни чин дунёнинг саодатига эришибди, деб ўйлайди. Бу жанобларнинг юзидаги ўша беўхшов табассумга қараб, Америка ва Трампни рози қилиш гўё нажот эшигини очишдек туюлади, гўё!

Сурия ташки ишлар вазири Асъад Шайбоний Оқ уйнинг марҳамати билан берилган бу қарорни «Сурия тарихидаги қора саҳифанинг ёпилиши» деб атаб, оламга жар солмоқда. У 1979 йилдан бери давом этаётган «террорчи» тамғасининг олиб ташланганини шундай катта зафар деб билдики, ҳатто «НАТО» саммитидан қайтаётган самолёт бортида Трампнинг имзоси туширилган ўша қоғозни кўз-кўз қилишдан ҳам уялмади. Вазир жаноблари ўз хўжайини Шараънинг «доно» кўрсатмалари билан бу «қора саҳифа»ни ёпганини айтиб, Трампга, Марко Рубиога ва ҳатто элчи Том Бараккача «чексиз миннатдорчилик» билдириб, таъзим қилишдан чарчамаяпти.

Трамп эса худди меҳрибон отадек, Сурияни «террорчилар рўйхати»дан чиқарганини суюнчилади ва Америка компаниялари Суриянинг бойликларини «қайта қуриш» ниқоби остида ташиб кетишга, яъни иқтисодига сармоя киритишга тайёрлигини билдириб, ўз ваъдасида турганини даъво қилди.

Ал-Ваъй шарҳи:

Бу жанобларнинг АҚШ санкциялари бекор қилингани ҳақидаги «шаҳодатнома»ни ушлаб, тиржайиб тушган суратларига боққан киши, Америка ва Трампни рози қилган кимса гўёки жаннатга кирадигандек таассуротга тушади. Бироқ бу қавм на тарихдан сабоқ олибди, на ўз бошига ёғилган балолардан ибрат. АҚШнинг Башшар Асад ва унинг золим отаси даврида Шом аҳлининг бошига не кунларни солгани, бутун бир Ислом Умматининг қонини дарё қилиб оқизгани бу «янгилар» учун шунчаки унутилган эски гаплар шекилли.

Улар ўз тақдирларини Аллоҳнинг шариатига эмас, балки мўминнинг қони билан қўлини ювган АҚШ ва унинг малайларига топшириб қўйишди. Ҳолбуки, Аллоҳ таоло бундай «дўстлик»нинг оқибатидан огоҳлантириб Нисо сураси, 139-оятида шундай деган:

﴿الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَبِيتُوا لَهُمْ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا﴾ ١٣٩

«Улар мўминларни қўйиб, кофирларни дўст тутадиган кимсалардир. Улар ўша кофирлар ҳузуридан иззат-обрў излайдиларми?! Ахир, барча иззат-обрў Аллоҳникидир!»

УМАВИЙЛАР ЖОМЕЪСИ — ИСЛОМ ИЗЗАТИНИНГ РАМЗИМИ ЁКИ КОФИРЛАРНИНГ САЙРГОҲИМИ?

2026 йил 7 июль. Шом заминида яна бир «тарихий» шармандалик юз берди. Аллоҳнинг душмани, Ислом ва Муҳаммад Мустафо ﷺнинг ашаддий ғаними Эммануэл Макрон Суриянинг янги «хўжайини» Аҳмад аш-Шараънинг ҳамроҳлигида Дамашкдаги муқаддас Умавийлар жомеини топтади.

2009 йилдан бери биронта француз президентининг оёғи тегмаган бу тупроқларга ювиқсиз Макрон гўёки «нажоткор» қиёфасида кириб келди. У масжиднинг хотира китобига Дамашқнинг «хилма-хиллиги» ҳақида жавраб, мақтовлар ёзиб қолдирибди. Эмишки, бу масжидда рим ибодатхоналари-ю христиан черковлари кучоқлашиб турганмиш, бу ерда Сурия халқининг «бирлиги» акс этармиш. Ҳа, Макроннинг назарида Исломнинг буюк тарихи шунчаки «динлар қоришмаси» ва «маданий хилма-хиллик»дан иборат. У Суриянинг келажаги ҳақида гапириб, «Франция сизларнинг ёнингизда», дея лутф қилишни ҳам унутмабди. Албатта, Франция ҳар доим мусулмонларнинг «ёнида» бўлган — фақат уларнинг қонини ичиш ва бойликларини талаш учун!

Аҳмад Шараъ эса Макрондан қолишмаган ҳолда, Аллоҳга ҳамду сано айтиб, Шомнинг «азизлиги» ҳақида сўз очибди. Дамашқни энди «муҳаббат зиёратгоҳи»га айлангани билан мақтанибди. Қайси муҳаббат? Мусулмонларни ваҳшийларча қирғин қилган, Пайғамбаримизни ҳақорат қилишга бош-қош бўлган Макронга бўлган муҳаббатми?!

Ал-Ваъй изоҳи:

Наҳотки, Франция ва Аллоҳнинг лаънатида қолган Макрон Суриянинг янги ҳукмдорларига «дўст» бўлиб қолган бўлса? Наҳотки, булар Макрон ва унинг малайлари Аллоҳнинг ва Ислом Умматининг очиқ-ойдин душманлари эканини унутишган бўлса?

Шомнинг янги «жаноблари» Франциянинг Сурия аҳли бошига солган мустамлакачилик заҳматларини, минглаб бегуноҳларнинг қони тўкилган жиноий ўтмишини шунчаки кечириб юборишдими? Ёки Франциянинг бугунги кунда ҳам мусулмонлар қонига ташна бўлиб, Исломга қарши олиб бораётган ифлос сиёсатида кўз юмишдими?

Умавийлар жомеи — бу Ислом иззатининг рамзи. Уни кофирларнинг сайр қиладиган маконига, Ислом душманларига хушомад қилинадиган сахнага айлантириш — Шом аҳлига ва бутун Умматга қилинган энг катта хиёнатдир. Кофирнинг ташрифидан масрур бўлиб, уни масжид тўрида кутиб олганлар, аслида кимга хизмат қиладиганларини кўрсатиб қўйишди!

«Ал-Ваъй» (Онг) журнали расмий манбалари:

- Веб-сайт: www.al-waie.org
- Facebook: <https://www.facebook.com/alwaie.info>
- X (Twitter): <https://x.com/alwaiemagazine>
- Instagram: <https://instagram.com/alwaiemagazine>
- Dailymotion: <https://dailymotion.com/alwaiemagazine>